

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA SOCIOLOGIE, ANDRAGOGIKY A KULTURNÍ
ANTROPOLOGIE

SENIOŘI JAKO ROZHLASOVÍ POSLUCHAČI

Magisterská diplomová práce

Obor studia: Sociologie – Televizní a rozhlasová studia

Autorka: Bc. Alena Lančová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Dana Sýkorová, Ph.D.

Olomouc 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci na téma „Senioři jako rozhlasoví posluchači“ vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne 2020

Podpis.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí své diplomové práce, doc. PhDr. Daně Sýkorové, PhD., za cenné rady, rodině za nekonečnou podporu a Mgr. Ivu Dvořákovi za otevřený prostor. Největší poděkování patří všem účastníkům mého výzkumu za projevenou důvěru, energii a pohostinnost.

Anotace

Jméno a příjmení:	Bc. Alena Lančová
Katedra:	Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie
Obor studia:	Sociologie-Televizní a rozhlasová studia
Obor obhajoby práce:	sociologie
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Dana Sýkorová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2020

Název práce:	Senioři jako rozhlasoví posluchači
Anotace práce:	Tato práce se zabývá poslechem rozhlasu a jeho rolí v každodenním životě seniorů. Jejím cílem je popsat a porozumět poslechu rozhlasu tak, jak jej interpretují sami olomoučtí senioři. Výzkumným přístupem byla zvolena zakotvená teorie. Sběr dat proběhl metodou nestandardizovaného rozhovoru se stanovenými základními okruhy pro rozhovor. K analýze dat byly použity redigované přepisy rozhovorů. Výsledkem analýzy dat je sedm kategorií užívání rozhlasu, které senioři sami popsali. Jedná se domácnost, užití, sdílení, technologie, organizaci času, výběr obsahu a uspokojení
Klíčová slova:	média, rozhlas, rozhlasoví posluchači, senioři, mediální chování, rozhlasová studia
Title of Thesis:	Seniors As Radio Listeners

Annotation:	This work aims to describe and understand the consumption of radio within the community of pensioners from Olomouc in Czechia. The study has been based on the concept of grounded theory. Unstructured interview was chosen as a data gathering method. The results of this study provide seven key categories of radio listening, interpreted by pensioners. It is household, usage, sharing, technology, time management, content and satisfaction.
Keywords:	Radio listening, radio audiences, pensioners, radio studies
Názvy příloh vázaných v práci:	Tabulka č. 1: Vztahy mezi kategoriemi Příloha č. 1–7 Analýzy rozhovorů Příloha č. 8 Údaje o jednotlivých participantech
Počet literatury a zdrojů:	27
Rozsah práce:	61 s. (111 509 znaků s mezerami)

Obsah

Úvod.....	8
I Teoretické rámování	11
1 Mediální publikum	11
2 Výzkumy rozhlasového publika	14
3 Rozhlas a televize	19
4 Rozhlas jako slepé médium	21
5 Technologie přenosu zvukového obsahu	23
6 Digitalizace a konvergence rozhlasu	24
7 Hudba v rozhlase	26
8 Stárnutí.....	28
II Metodologická část	31
1 Výzkumné otázky	31
2 Metoda výzkumu a výběru výzkumného vzorku	31
3 Etická stránka výzkumu.....	34
III Analýza	36
1 Domácnost.....	38
2 Užití.....	38
3 Sdílení	40
4 Organizace času.....	42
5 Technologie	43
6 Výběr obsahu	45
7 Uspokojení.....	46
8 Shrnutí a diskuse	47
Závěr	53
Seznam použitých zdrojů	54
Přílohy	56

Seznam tabulek.....	56
Seznam příloh.....	56

Úvod

Současné veřejné debaty kladou důraz na mediální gramotnost obyvatelstva. Mnoho hlasů ve veřejném prostoru považuje nedostatečnou schopnost pracovat s informacemi za jednu z příčin mnoha patologických jevů ve společnosti. V globálním světě je možné šíření jakýchkoliv informací, ať už spolehlivých či nikoliv. Za jednu z metod, jak zabránit šíření nepodložených informací, bývá považováno vzdělání. Začíná se tak akcentovat význam mediální výchovy a její podíl ve vzdělávacím kurikulu škol.

Senioři bývají označováni za zranitelnou skupinu mediálních příjemců, a nejen oni bývají šířiteli dezinformačních zpráv skrze řetězové emaily a podobné nástroje. Účinnou cestou, jak podpořit příznivý vývoj mediální gramotnosti seniorů, je komunikace založená na poznání jejich mediálního chování. V tomto ohledu nese výzkum seniorů a jejich každodenního života klíčový význam.

Médium, které seniory historicky nejdéle doprovází, je rozhlas. Senioři zažili rozhlas v období jeho největší dominance na mediálním poli. Dnes se již setkáváme s naprosto jinými možnostmi poslechu rozhlasu, než tomu bylo v prvních dekádách jeho vysílání. Vznik televize, privatizace vysílacích licencí, vznik konkurenčního mediálního trhu, velké množství rozhlasových stanic, průnik internetu do mediálního průmyslu a řada dalších faktorů přispěla k výrazné proměně rozhlasu. Přesto se i dnes najdou zastánci tradičního používání. Nacházíme se v éře mnoha možností výběru ať už z hlediska obsahu nebo technologií.

Má práce se zaměřuje na užívání rozhlasu a jeho roli v každodenním životě seniorů. Mým cílem je analyzovat užívání rozhlasu a porozumět, jak toto médium chápou sami senioři. Zajímá mě, jakou roli hraje rozhlas v každodenním životě seniorů, což jsem zároveň stanovila jako hlavní

výzkumnou otázku své práce. Jako dílčí výzkumné otázky jsem určila tyto: Jaká je strategie výběru auditivního média a obsahu? Jakou podobu má samotný poslech? Jaké technologie senioři k poslechu využívají, jaké ne a proč? Jakým způsobem senioři sdílí poslech rozhlasu se svým sociálním okolím? Na ně se snažím odpovědět prostřednictvím této diplomové práce.

Mým záměrem je, aby poslouchání rozhlasu interpretovali sami senioři a zdůraznili tak témata, která jsou pro ně v tomto jevu podstatná. Takové poznání mi umožňuje kvalitativní metodologie. Jako typ výzkumu jsem zvolila zakotvenou teorii, která umožňuje výzkum na základě pevně stanovených postupů. Metodou nestrukturovaného rozhovoru a pomocí analýzy dat představím základní aspekty procesu poslechu rozhlasu. Výzkum byl realizován ve městě Olomouc, kde jsem studovala. Jelikož jsem se za dobu svého studia mezi seniory nepohybovala a nebyla jsem tedy součástí tohoto prostředí, byl pro mě vstup do terénu náročnější. Proto jsem výběr omezila na město, kde jsem trávila nejvíce času. Výsledky mé práce mohou posloužit také pro odborníky a tvůrce z rozhlasových médií nebo být přínosem na poli rozhlasových studií, který studuji jako svůj druhý obor.

V první části práce se zabývám teoretickým rámováním. Tematizuji problematiku mediálního publika, jeho výzkumu a mediálního chování, zabývám se charakteristikou rozhlasu a některých fenoménů, které jsou s ním spojené a také teoretickým vymezením stáří. V metodologické části vymezuji hlavní výzkumnou otázku, dílčí výzkumné otázky, popisuji výběr výzkumného vzorku, který probíhal metodou sněhové koule a také metody sběru dat. Metodou sběru dat byl zvolen nestandardizovaný rozhovor.

V analytické části představuji sedm výsledných kategorií poslechu rozhlasu tak, jak je interpretovali sami senioři. V diskusi je porovnávám s teoretickými poznatky formulovanými v první části práce. V rámci shrnutí pak znovu předkládám hlavní výzkumnou otázku a dílčí výzkumné otázky

a odpovídám na ně dle svých zjištění. V závěru shrnuji základní přínos mé práce.

I Teoretické rámování

1 Mediální publikum

V rámci této práce nahlížím na seniory jako na příjemce mediálního obsahu, tedy jako na mediální publikum. Na začátku kapitoly nejprve uvedu definice pojmu publikum a jeho podstatné rysy, konceptualizace jeho aktivity a pasivity, a také hlavní přínosy výzkumu publika.

Mediální teoretici nahlíží na koncept mediálního publika z různých perspektiv a každý autor zdůrazňuje jiná specifika. Publikum lze chápat jako: „(...) obecný pojem pro všechna individua či jimi tvořené entity, které užívají nejrůznějších typů médií a jejich kombinací, a také pro představy o povaze, charakteristikách a kolektivním chování těchto entit“ (Jiráček & Köpplová, 2009, s. 186). (Denis McQuail, 2009, s. 406) považuje slovo publikum za pojmenování příjemce v jednoduchém sekvenčním modelu procesu masové komunikace, kde na začátku procesu přenáší zdroj přes komunikační kanály nějaké sdělení působící na příjemce. Po zpracování informace příjemcem pak následuje specifický účinek.

Slovo publikum také bývá využíváno jako synonymum pro obecnost, tedy účastníky živých představení, kde obvykle dochází k přímému fyzickému kontaktu příjemce i zdroje, například divadelní představení. Masová komunikace však poskytuje obsah prostřednictvím vyspělých technologií vysokému množství lidí bez ohledu na čas a prostor. Mediální publikum tedy chápeme spíše jako institucionálního skupinového příjemce přenášeného obsahu (Jiráček & Köpplová, 2003, s. 87).

Pokud zaměřujeme pozornost na samostatné jedince přijímající informace, hovoříme o nich jako o mediálních uživatelích (Jiráček & Köpplová 2009, s. 186). V případě lokálních médií rozlišujeme publikum podle místa, také lze považovat publikum za skupinu lidí určitého věku, pohlaví,

zastánců politického přesvědčení apod. Dále podle typu média nebo kanálu, sdělovaného obsahu a času (McQuail, 2009, s. 407).

Žádné médium by bez svých uživatelů nemohlo prakticky fungovat, neboť právě oni znamenají pro mediální organizace zdroj financí (Dominick 1990, s. 449). Například pro veřejnoprávní média v ČR jsou hlavním zdrojem příjmu poplatky od koncesionářů, zatímco komerční společnosti prodávají část svého sdělení inzerentům. Podle vlastností nabízeného produktu tak inzerent vybírá médium, jehož uživatelé by mohli být inzerentovi potenciaální zákazníci. Tedy alespoň co největší množství (Jirák & Köpplová, 2009, s. 141). Mediální publika na sebe vážou nejen ekonomický, ale také politický, sociální a kulturní rozměr, s kterým se různé společenské skupiny snaží pracovat (Jirák & Köpplová, 2009, s. 186).

Zájem akademických a jiných společenských sfér o poznání vlivu médií na jedince zapříčinil vznik několika rozdílných konceptů, které tento účinek popisují. Představu, že vzájemně odizolované publikum je vystaveno silnému působení médií a pouze reaguje na stimul vyplývající z přijatého obsahu, zahrnuje koncepcí pasivního publika (Jirák & Köpplová, 2009, s. 220).

Opačný přístup přisuzuje uživatelům značnou míru autonomie. Aktivní publikum je množina osob, které si vybírají obsah a interpretují dle libosti, a jsou aktivní činitelé mediální komunikace (Jirák & Köpplová, 2009 s. 224). Zastánci konceptu aktivního publika argumentují výsledky mnoha empirických studií, poukazujících na vzájemnou propojenost uživatelů, komunikaci a sociální kontext zahrnující hierarchie a sociální vazby. Moc médií nad publikem do značné míry zpochybňují (Lokaj, 2007, s. 28). Podle Denise McQuaila (2009, s. 407) však vlastnosti mediálního publika formuje vliv jak sociálního kontextu, tak konkrétního modelu působení médií. Tyto dva principy se nevyklučují, ale naopak zpravidla působí současně.

Pro mediální organizace je důležité znát specifické vlastnosti svých publik, ať už za účelem jejich komodifikace, evaluace vlastních výsledků či jiného využití. Komerčně orientované výzkumy se zaměřují spíše na získávání dat o velikosti publik, zkoumají postoje uživatelů k médiím, způsob konzumace apod (Jiráček & Köpplová, 2009, s. 188). Studium publika zastupuje důležitou úlohu i v činnosti širokého spektra vědních oborů, jako je psychologie, sociologie, politologie či komunikační výzkumy.

„Pro studium role médií ve společnosti a jejich vlivu na nejrůznější společenské procesy a instituce i na rozhodování a každodenní život jednotlivce (...), je zcela zásadním parametrem znalost mediálního publika a představ o jeho povaze a významných charakteristických rysech, jeho hlavních návycích, preferencích a vnitřní dynamice“ (Jiráček a Köpplová, 2009, s. 189).

Podle předložených poznatků je studium publika přínosné nejen pro mediální organizace, ale i pro širší porozumění nejrůznějších společenských jevů. V této diplomové práci se zaměřuji na sociální kontext užívání rozhlasu u seniorů, zejména na sociální vazby a využití dostupných technologií. V následující kapitole vysvětluji, jakými způsoby lze mediální publikum zkoumat.

2 Výzkumy rozhlasového publika

V této kapitole představím některé významné výzkumy rozhlasového publika. Zaměřuji se na ně z důvodu rekapitulace stavu vědeckého poznání této skupiny. Kapitola také představuje argumentační oporu pro obhájení mého výzkumného záměru. Nejprve uvedu tradice výzkumu publik mediálních, jak je obecně vymezuje Denis McQuail (2009, s. 413–414). Různé přístupy ve výzkumu poukazují na bohatou historii a zároveň širokou škálu výzkumných problémů, kterými se lze zabývat. Dále stručně předkládám některé práce Paula Felixe Lazarsfelda (in Jeřábek 1997, s. 39–119; 2014, s. 224–236), jehož bádání přineslo mnoho poznatků o rozhlasovém publiku, ale také mělo zásadní vliv na rozvoj sociologické metodologie a komunikační výzkum. Používání rozhlasu v každodenním životě se zabývala mexická autorka Rosalía Winocur (2005, s. 319–332), jejíž poznatky mají mnoho společného s předmětem této diplomové práce.

Různí autoři rozlišují několik odlišných přístupů pro výzkum publika. Denis McQuail (2009, s. 413) definuje celkem tři alternativní tradice výzkumu: strukturální, behavioristickou a kulturní. Nejstarší přístup, strukturální, se zaměřuje na získání základních dat o masovém publiku. Především na jeho velikost, sociodemografické údaje, a také na dosah médií na trhu. Výsledky těchto výzkumů slouží především v řízení mediálních organizací, které tak získávají více informací o velkém množství jejich příjemců, což přispívá k efektivnímu získávání inzerentů. (McQuail, 2009, s. 414).

Behavioristická tradice ve svých počátcích zkoumala vliv účinků médií na spotřebitele. Publikum bylo považováno za pasivní cíl jednosměrného procesu předávání informací. Druhý typ tohoto výzkumu vznikl jako reakce na úzus preferující studium přímých účinků médií. Do

středu pozornosti přivedl samotné užití obsahu, původ, povahu a míru motivace při výběru médií a jejich obsahu. Zkoumání užívání a toho, co posluchačům, divákům či čtenářům přináší mediální obsah, postupem času nabylo interdisciplinární povahy, a tedy částečné osvobození od striktně behavioristického pojetí, neboť i zde odborníci akcentují vliv sociálních podmínek užití a jeho rozsáhlé sociální funkce. Připouští se tak vliv médií na zprostředkování společenské interakce nebo na zmírnění napětí a úzkosti (McQuail, 2009, s. 414).

Mnohem většího interdisciplinárního rozměru využívá kulturní tradice výzkumu publika, která se pohybuje na hranici sociologie a jiných humanitních oborů. Podle této tradice užití médií odráží společensko-kulturní kontext, jeho součástí jsou významy generovaných kulturních produktů a prožitků v každodenním životě (McQuail (2009, s. 414). Právě z důvodů zakořenění v kulturní perspektivě lze využít pro výzkum publika mnoho disciplín, přístupů a multižánrových vědeckých metod (Nightingale, 2008, s. 367). Obecným cílem tohoto přístupu je pochopit význam přijímaného obsahu a užívání médií v příslušném kontextu. Jednou z dalších premis kulturního přístupu je rozlišení publik jako lidí a publika jako prostoru. Samotný význam slova „publikum“ totiž zahrnuje hned několik zásadně odlišných fenoménů, ať už mluvíme například o uskupení lidí sledujících určitý obsah na jednom místě nebo o jedincích konzumujících obsah nezávisle na sobě. Zastánci tohoto přístupu chápou publikum jako prostor vyplněný procesy vzniku, vyjednávání, zpochybňování, přezkoumávání a přijímání významů (Nightingale, 2008, s. 368).

Vzhledem k předmětu tohoto výzkumu nahlížím na problém primárně perspektivou kulturní tradice. Mým cílem je porozumět kontextu poslechu rozhlasu v každodenním životě seniorů. Můj přístup však nelze přísně zařadit do kulturní perspektivy, neboť se částečně prolíná s některými vlastnostmi behaviorálního přístupu. Konkrétně mám na mysli již

zmíněné užití a uspokojení, které je neoddelitelnou součástí kontextu konzumace jakýchkoliv médií (ta auditivní nevyjímaje) a vliv sociálních jevů v něm hraje podstatnou roli.

Výzkumu rozhlasu od jeho masivního rozšíření v 30. letech 20. století se spolu se svými kolegy věnoval zejména Paul Lazarsfeld (in Jeřábek, 1997, 2014). Během svojí kariéry pracoval na velkém množství menších studií, zaměřených na širokou škálu výzkumných otázek a problémů týkajících se poslechu rozhlasu. V první polovině 20. století byl totiž rozhlas novým a rychle se šířícím médiem do domácností. Zásadním způsobem začal ovlivňovat společnost, ale jeho dopady zatím nebyly příliš prozkoumány. Z těchto důvodů vyvolal zájem akademické obce, státních i komerčních organizací.

Prvním velkým výzkumem rozhlasových posluchačů ve střední Evropě byla rakouská RAWAG studie (Jeřábek, 2014, s. 224). Dotazníkové šetření, jehož se zúčastnilo kolem 38000 rodin, se zaměřovalo na výzkum preferencí posluchačské obce v tehdejších rozhlasových žánrech a pořadech (například opera, opereta, koncerty vážné hudby, koutek pro hospodyně apod.). Dále respondenti odpovídali na otázky o denní době poslechu, pohlaví, věku, povolání, lokalitě atd. Výzkumníci tak pomocí získaných kvantitativních dat hledali vztahy mezi sociálními charakteristikami a programovými preferencemi (Jeřábek, 2014, s. 226).

Další významné výzkumy realizoval Lazarsfeld se svými spolupracovníky v USA skrze Princeton Radio Project s podporou Rockefellerovy nadace. Projekt se zaměřoval na výzkum vlivu rozhlasového vysílání na posluchače (Jeřábek, 1997, s. 50). Větší i menší výzkumné projekty tak přinesly závěry o formování postojů politických debat a mínění lidí v závislosti na sociálních charakteristikách (Jeřábek, 1997, s. 53), měření reakcí na poslechnutý program pomocí přístroje Program Analyzer (Jeřábek, 1997, s. 55 – 56), o utváření rozhlasového publika, porovnávání vlivu tisku a

rozhlasu (tamtéž, s. 60), nebo populární studii „Invaze z Marsu“ o panice, kterou v říjnu 1938 způsobilo vysílání rozhlasové hry Válka světů H.G. Wellse (Jeřábek, 2014, s 236).

Lazarsfeld a jeho spolupracovníci měli výrazný vliv na utváření mediálních teorií a přinesli mnoho poznatků, které jsou jistě platné i dnes. Tato diplomová práce však nemůže příliš korespondovat s jejich makrosociálním a kvantitativním zaměřením. Lazarsfeldova vědecká práce přinesla mnoho informací o různých sociálních skupinách a jejich vztahu k vysílanému obsahu, zejména v USA. Vznikala v prostředí malé konkurence na mediálním trhu, nízké fragmentárnosti publika a v době, kdy technologie přenosu rozhlasu byly omezenější než dnes. Mediální trh se zkrátka velmi proměnil, což představuje nové příležitosti pro nové výzkumy, ačkoliv, na rozdíl od představených výzkumů, nemáme takové prostředky.

Kulturální perspektivě, a tedy i záměru této diplomové práce, se blíží kvalitativní studie užívání rozhlasu v mexických domácnostech antropoložky Rosalí Winocur (2008, s. 319–332). Zaměřila se na roli rozhlasu v každodenním životě, jeho používání a významy v domácím prostředí. Podle jejích závěrů má rozhlas velmi významnou roli v domácnosti, mimo jiné jako pevná součást komplexnosti symbolických a kulturních rámců v rodinném životě. *„The radio is essentially a domestic media, and its consumption is personalized not only because of the place it occupies inside the household but because it has been incorporated into the complexity of symbolic and cultural frameworks that structure domestic life“* (Winocur, 2005, s. 331).

Rozhlas funguje jako aurální doprovod k běžným denním rutinám a podle zjištění Winocur jen zřídka posluchači věnují plnou pozornost vysílanému obsahu ve smyslu, že by se nerozptylovali jinou činností (2005, s. 323). Pozornost je spíše selektivní a fluktuuje mezi běžnými úkoly v péči o domácnost, rodinnými konverzacemi či jinými médii. V tomto ohledu rozhlas zaujímá funkci zvukové kulisy hrající v pozadí. Lze ji vysvětlit jako

strategii redukce složitosti, obtížnosti a snížení úzkosti vycházející z vnějšího světa a strategii kontroly plynutí významů. V domácnostech může také docházet k humanizaci rozhlasu, kdy jsou tomuto médiu přikládány lidské vlastnosti nebo chování. Rovnocennými posluchači rozhlasu bývají také domácí mazlíčci, jimž se poslech často přizpůsobuje. Například nevypínáním přístroje při odchodu z domácnosti z důvodu zamezení osamělosti zvířete (Winocur, 2005, s. 324). V každodennosti přispívá rozhlas k organizaci běžných činností. Předpověď počasí nebo zpravodajské relace označují klíčové momenty dne. Slouží současně jako budík či ukolébavka (Winocur, 2005, s. 325).

V domácnostech také dochází k procesu vyjednávání výběru obsahu, a to nejen u rozhlasu, ale i televize. Pravomoc ve výběru bývá nerovnoměrně rozdělena mezi členy rodiny. K větší četnosti sporů dochází u televizních přijímačů, kdy i přes vybavenost několika kusy, existuje vždy jeden hlavní v místnostech, které sdílí celá rodina. Televizor je ovšem pevně zavedený a není tak přenositelný jako rozhlasový přijímač. Právě jeho přenositelnost a možnost personalizovaného užití zpravidla zabraňuje procesu vyjednávání, protože každý člen domácnosti může využívat vlastní přístroj. V některých situacích však dochází k mocenským sporům ohledně výběru rozhlasového obsahu. Při jízdě v automobilu má hlavní slovo ve výběru řidič a pokud je ochotný, mohou se na výběru podílet i spolucestující. V domácnostech projevují ženy větší podíl ve výběru rozhlasového programu než programu televizního. Souvisí to s jejich častou rolí hospodyněk a velkým množstvím úkolů v péči o domácnost, které doprovází poslech rozhlasu. Konkrétní jednání a přístup k výběru se odvíjí od specifického kontextu vztahu mezi jejich programovými preferencemi, vlastním statusem hospodyňky v rodině, fyzickým prostorem, organizací času a jejich vztahu s ostatními členy rodiny (Winocur, 2005, s. 323).

Práce Rosalíe Winocur přináší mnoho významných empirických poznatků k užívání rozhlasu v lidské každodennosti. V některých závěrech se shoduje s populárními teoretiky rozhlasových studií, jejichž práci představím v dalších kapitolách. Na rozdíl od nich však své teze podložila výzkumem, byť s určitými limity. Rozšiřuje kontext užívání a možnosti porozumění jeho významům, ovšem v domácnostech, které obývají nukleární rodiny, tedy rodiče a děti. Domácnosti seniorů, kterými se zabývám v této práci, mají poněkud odlišné vlastnosti (viz kapitola Stáří a stárnutí), zvláště v ohledu na počet jejích členů.

3 Rozhlas a televize

Denis McQuail (2009, s. 46) řadí rozhlas a televizi mezi vysílací média (překlad tohoto pojmu byl odvozen od anglického *broadcasting*). Podle něj lze televizi a rozhlas podobně koncepčně uchopit i přes evidentní rozdíly, které mezi nimi existují. Jejich vývoj totiž předznamenal spíše vznik nové technologie hledající využití, než potřeba veřejnosti konzumovat nový obsah nebo novou službu. Obě tato média mají také podřízenou pozici vůči kontrole regulativních veřejných institucí, které rozhodují o udělení provozní licence. Mezi takové instituce patří různé rady a kodexy veřejnoprávních médií.

Další společný rys televize a rozhlasu spočívá v podobě distribuce sdělení, jež postupuje směrem od centra k periferii. Zdroje obsahu pak mají blízko k mocenským a politickým a politickým strukturám ve společnosti (McQuail, 2009, s. 47). Rozhlas a televize umožnily průnik médií do soukromých prostor člověka a neustále rozšiřují možnosti svého využití zvláště v kombinaci s jinými technologiemi (Burton & Jiráček, 2001, s. 18 - 19).

Marshall McLuhan (et al., 2011, s. 36) přistupuje k pojetí médií odlišně. Média rozděluje na horká a chladná podle základního principu „vysoké definice“, tedy stavu naplněnosti daty. Mezi chladná média řadí například

karikaturu, telefon, řeč a televizi, mezi horká média rozhlas nebo fotografii. Chladná média jsou nízkodefiniční. Disponují nízkou naplněností daty, předávají uživateli méně informací, které divák nebo posluchač potřebuje zaplnit, a tak přispívají k větší míře jeho participace. Naopak horká média jsou vysokodefiniční, předávají vyčerpávající množství informací a možnost participace se pro příjemce omezuje. Horká média tedy předpokládají větší pasivitu příjemců. Účinky horkých a chladných médií (rozhlasu a televize) se proto značně liší.

S nástupem televize byli rozhlasoví tvůrci donuceni svou nabídku odlišit. Proto se obrátili k osobitým formátům a došlo k fragmentaci jednoho masivního publika do mnoha menších skupin (Dominick, 1990, s. 452). Větší počet kanálů umožňuje rozhlasu získat početná a rozmanitá publika. Rozhlasová produkce umožňuje nižší finanční náklady než televize a je i technicky méně náročná. Poslech rozhlasu probíhá bez ohledu na čas a prostor, proto je možné ho užívat během různých rutinních činností. Rozhlas nabízí individualizované použití jak po obsahové, tak technologické stránce (McQuail, 2009, s. 48).

Mezi specifické vlastnosti rozhlasu patří jeho schopnost intenzivně vtahovat posluchače, což lze doložit na schopnosti lidí věnovat se intelektuálně náročným aktivitám při poslechu rozhlasu, nebo pohybem za doprovodu přijímače vysílání k udržení vlastního soukromého světa (McLuhan et al., 2011, s. 311). *„Rozhlas ovlivňuje většinu lidí intimně, v osobním kontaktu, a umožňuje nevyslovenou komunikaci mezi autorem-hlasatelem a posluchačem. Toto je bezprostřední aspekt rozhlasu, soukromý zážitek“* (McLuhan et al., 2011).

Ačkoliv mají rozhlas a televize mnoho společného a jsou do jisté míry vzájemnými konkurenty v boji o pozornost mediálních publik, každý z nich disponuje charakteristickými vlastnostmi. Pro rozhlas je to zejména možnost individualizovaného užití a soukromého až intimního zážitku. Ve snaze

konceptualizovat tyto vlastnosti bývá rozhlas považován za „slepé médium“, což do větší hloubky charakterizuje jeho užití.

4 Rozhlas jako slepé médium

V rozhlasových studiích se snaží řada teoretiků vymezit základní charakteristiky rozhlasu. V podmínkách neustále měnících se technologií, a tedy i mediálního prostředí, je to úkol velmi obtížný. Ovšem nehledě na technologické a společenské změny mediálního prostředí, zůstává (zatím) výsadní vlastností rozhlasu absence vizuální prezentace. Z tohoto důvodu je jednou ze součástí ontologické debaty o rozhlase pojetí rozhlasu jako „slepého média“. Koncept poukazuje na kulturní význam rozhlasu a jeho odlišnost oproti jiným médiím, přičemž se mu dostává různých výkladů od různých autorů.

Jak jsem již zmínila, základní vysvětlení, pro pojetí rozhlasu jako slepého média, je absence obrazu. Posluchač nemá možnost vidět sdělení skrze přijímač, zprávy sestávají pouze ze zvuku a ticha; při poslechu nedochází k zapojení zraku, nýbrž pouze sluchu. Všechny ostatní specifické vlastnosti rozhlasu (například jedinečný přístup publika k využívání tohoto média) jsou zakořeněny právě v jeho slepotě (Crisell, 1994, s. 22). Poslech rozhlasu vede příjemce, aby raději věřil tomu, co slyší než tomu, co vidí (Kintz & Lesage, 1998, s. 222).

Na jednu stranu právě tato vlastnost umožňuje posluchači být doprovázen zvukovým přenosem při mnoha aktivitách, které vyžadují zapojení zraku. Například při řízení automobilu nebo manuální práci (Aram 2008, s. 60; Winocur, 2005, s. 324; Hand & Traynor, 2011). Na stranu druhou, oproti ostatním médiím představuje tato vlastnost rozhlasu určitý nedostatek, který podstatně ovlivňuje posluchačův zážitek a uspokojení. Slepota rozhlasu se jeví jako jeho nevýhoda oproti médiím, které poskytují smyslově komplexnější zážitek, a zavdává příležitost pro pejorativní

označování rozhlasu. Například jako médium s funkcí televizoru bez obrazu (Hand & Traynor, 2011, s. 36).

Mezi výsadní vlastnosti slepého média patří stimulace vizuální představitivosti, imaginace. Hlas moderátora vychází z reproduktoru ke konzumentovi, který může ve své vlastní mysli vizualizovat zdroj zvuku a přisoudit mu jakýkoliv význam nebo podobu (McLeish, 2005, s. 1). Nemusí si však představovat pouze informace explicitně formulované v předávaném sdělení, nýbrž i prvky, které v něm obsaženy nejsou (Crisell, 1994, s. 26). Posluchač ochotný využít imaginativní stránku rozhlasu tak nabývá značné svobody v nakládání s obsahem. Podle Handa a Traynor se nejedná o slepotu, ale o odlišný způsob vidění (2011, s. 137).

Slepotu rozhlasu však přináší i mnohá omezení ze strany tvůrců obsahu. K úspěšnému vysvětlení složitějších jevů nebo postupů více přispívá zapojení zrakového vnímání. Různé grafy, tabulky, schémata, obrázky či videa bývají optimálně názorné nástroje. Více než dlouhé slovní vysvětlování a popisování. Příliš velká svoboda v interpretaci informací, pak může v případě zpravodajství a publicistiky vést k nesprávnému pochopení sdělení a šíření (McLeish, 2005, s. 2). V uměleckých rozhlasových pořadech nachází imaginace příznivější uplatnění. Například rozhlasové drama se slepotě rozhlasu přizpůsobilo ve svých vyjadřovacích prostředcích. V konkurenci ostatních činností, upoutávajících posluchačovu pozornost při poslechu, se snaží tvůrci vtáhnout do děje pomocí nekomplikované narativní struktury, malého množství postav nebo popisného jazyka (Hand & Traynor, 2011, s. 36).

Slepotu rozhlasu se projevuje jak ve svých negativních, tak pozitivních důsledcích, ať už ze strany posluchačů nebo tvůrců. Není však jisté, jak tento rozměr rozhlasu vnímají posluchači, pokud ho vůbec rozlišují. V diskusní části své práce tento koncept vztahuji ke svým zjištěním.

Koncept slepého rozhlasu přispívá formulací různých posluchačských jevů, zvyků nebo jazyka rozhlasu a patří mezi významné pilíře rozhlasových studií. Další faktor, který zásadně determinuje užívání rozhlasu, jsou technologie přenášející zvuk. Současný mediální trh jich nabízí mnoho. Jejich popisu se věnuji v následující kapitole.

5 Technologie přenosu zvukového obsahu

Stěžejní složku procesu užívání rozhlasu zastupují technologie. Technologie přináší širokou škálu možností, jak, kde, jak dlouho a za jakých okolností audio obsah užívat. Podle Candry a Machaje (2017, s. 6) představují nové způsoby konzumace a jejich vývoj značnou výzvu pro rozhlas a následnou nutnost transformace obchodních modelů médií.

Přístup k poslechu živě vysílaného rozhlasu umožňuje analogový a digitální příjem. Analogově se lze připojit přes běžnou anténu nebo kabelovou televizi. Digitálně přes kabelovou televizi, satelitní přijímač nebo přes běžný televizní set top box (Koiš, 2016a). Na základě těchto možností lze poslouchat rozhlas jak z klasického přijímače analogového signálu, tak z televize. Běžný uživatel tedy může při sledování televize přepnout na rozhlasovou stanici a věnovat se konzumaci jiného média, než původně zamýšlel.

Další technologií umožňující příjem živého vysílání, ale i leckterého libovolně dostupného obsahu, je internet. Internet zprostředkovává poslech rozhlasových stanic z celého světa (pokud tomu nebrání geografická blokáce), a to buď přes počítač, nebo mobilní zařízení. Nízká náročnost na datový tok umožňuje poslech přes mobilní data, tedy v místech, kde uživatel nosí zařízení s sebou, ale rovněž lze poslouchat na místech s Wi-Fi připojením (Koiš, 2016b). Internet využívají rozhlasové společnosti k poskytnutí záznamů svých pořadů pro posluchače, kteří chtějí obsah konzumovat za jiných podmínek než během živého vysílání. Buď cestou

webových stránek nebo streamovacích mobilních aplikací, jakou je například Spotify. Možnost nízkonákladové produkce audio obsahu na internetu vede k neustálému rozšiřování obce rozhlasových tvůrců, a také k dynamickým proměnám trhu (Koiš, 2016b).

Rozhlas lze tedy poslouchat pomocí různých přístrojů, a to nejen těch, které jsou pro něj primárně určeny, ale i pomocí technologií, které obvykle přenášejí audiovizuální obsah. Stírání hranic mezi médii se nazývá konvergence.

6 Digitalizace a konvergence rozhlasu

V dnešní době má rozhlasové vysílání za sebou celou řadu tvůrčích, organizačních, a zvláště technologických proměn. Zásadní průlom ve vývoji rozhlasu, respektive všech médií, způsobila změna komunikačních technologií. Způsob distribuce a užívání mediálního obsahu tak ztratil zřetelné kontury, na jejichž základě šlo dříve média snadno rozeznat. *„Tato tendence se ještě zvýrazňuje rostoucí konvergencí technologie, jež je založena na digitalizaci. Noviny jsou stále častěji dostupné na internetu, telefonní systém začíná přenášet obsah médií“* (McQuail, 2009, s. 53).

Konvergenci médií lze chápat jako tok obsahu skrze mnohačetné mediální platformy, kooperaci mezi mnoha mediálními průmysly, a také jako pohyb publik, hledající v tomto prostředí uspokojení (Jenkins, 2006, s. 2). Tento jev bývá často chápán jako primárně technologický proces. Ačkoliv má technologie (zejména internet) zásadní vliv na podobu konvergence, jedná se zároveň o kulturní přeměnu, neboť to jsou právě konzumenti, kdo má největší vliv na tok obsahu skrze mediální platformy (Jenkins, 2006, s. 4). V prostředí konvergence dochází ke kolizi starých a nových médií, vyrovnává se jak moc tvůrce, tak konzumenta, nebo menších a korporátních médií (Jenkins, 2006, s. 2).

Dostupné prostředí elektronické komunikace, schopnost a moc s ním pracovat, přispívají k rozbití jednostranného modelu přenosu rozhlasového obsahu a umožňují participaci většího množství účastníků tohoto procesu (Gazi et al., 2013, s. 12). U části posluchačů, zvláště té mladé, lze pak celosvětově pozorovat postupný odklon od pozemní analogové technologie k online platformám (Gazi et al., 2013, s. 14).

Vstup internetu umožnil konzumaci zvukového obsahu i mimo proudové vysílání prostřednictvím streamovacích platform a podcastů, a podstatně tak rozšířil jak nabídku obsahu a jeho distribuci, tak skupinu tvůrců. *„Velmi jednoduše řečeno, podcast je sériově produkováný digitální audio obsah určený k automatickému odběru zejména prostřednictvím mobilních komunikačních zařízení a k poslechu on demand, tedy v situacích a časech zcela podle uvážení koncových konzumentů. Může jít o nízkonákladové, tzv. grassroots obsahy, které teoreticky s minimem vybavení zvládne vyrobit téměř kdokoli, i o ambiciózní, výpravné (a mnohdy výdělečné) žurnalistické či umělecké projekty, za nimiž stojí týmy profesionálů“* (Candra a Machaj, 2017, s. 6).

Některé rozhlasové stanice používají pojem podcast pro označení jakéhosi archivu vysílaných pořadů, které mohou posluchači najít například na webových stránkách nebo v mobilních aplikacích, pokud nestihli jeho uvedení v proudovém vysílání (Janouch, 2014, s. 180). Nejedná se ale nutně o původní podcastovou tvorbu ani uzavřenou sérii a jejich poskytnutí stále předpokládá přednostní uvedení v rozhlasovém proudovém vysílání. V těchto verzích nese podcast vlastnost spíše nové technologie než obsahu.

Nacházíme se tedy v situaci, kdy mediální trh nabízí mnoho rozličných obsahů prostřednictvím různých technologií a posluchači využívají tyto možnosti různým způsobem. Rozhlasové prostředí se stává velmi atomizovaným, proměnlivým a je mnohem těžší na tyto časté a rychlé změny reagovat. Z tohoto důvodu proměna rozhlasového prostředí

vyvolává další poptávku po výzkumu rozhlasového publika a průmyslu (Gazi et al., 2013, s 14).

7 Hudba v rozhlase

Již několik desetiletí je hudba podstatnou složkou rozhlasového vysílání. Podle Guy Starkeye tvoří vysílání souhra zvuků a ticha – většinou hudby a mluveného slova (Starkey, 2004, s. 1). Do živého vysílání se zpravidla zařazuje reprodukováná hudba. Některé organizace zařazují živé koncerty hudebních interpretů ve studiu. Jejich četnost závisí z velké míry na formátu rozhlasové stanice (McLeish, 2012, s. 158-189).

Podle Andrewa Crisella (1994, s. 95), vyžaduje hudba minimální úsilí k odkrytí jejího významu oproti mluvenému slovu. Při jejím poslechu dochází k minimálnímu dekódování. Z tohoto důvodu je její poslech v každodenních situacích vhodný jako sekundární aktivita, tedy doprovod jiné činnosti. Hudba v rozhlase patří mezi prvky, které mohou plně uspokojit posluchače i přes absenci vizuálního obsahu.

V současné době není rozhlas jediným médiem, které poskytuje reprodukovánou hudbu. Konkurují mu částečně hudební televize, ale z velké míry různé internetové streamovací platformy (McLeish, 2012, s. 196). Distribuce hudby v rozhlasovém vysílání má však ojedinělá specifika, kterými ostatní média příliš nedisponují. Hudební nahrávky ve vysílání obvykle nejsou přehrávány v celé své stopáži a v podobě, jak byly původně zpracovány autorem. Ve vysílání bývají skladby přerušovány různými znělkami, reklamními spoty, přehledy zpráv, studiovými vstupy apod. (Crisell, 1994, s. 97). Někteří umělci z tohoto důvodu vytvářejí rozhlasové verze svých skladeb s kratší stopáží a posluchačsky přívětivějším zpracováním.

Konzumace hudebních nahrávek z rozhlasu tedy značně omezuje posluchačovu volbu. Závisí na hudební dramaturgii každé rozhlasové organizace. Některé, k tomu určené, hudební pořady dávají možnost posluchačům participovat na výběru skladeb. Nicméně, i v těchto případech záleží na vybavenosti hudební databáze dané stanice. Navíc, délka jednoho participativního pořadu neposkytuje prostor pro vyhovění všem posluchačům. Hudební dramaturgie značným způsobem ovlivňuje, jaké publikum bude určitou stanicí poslouchat, a proto právě těmto skupinám stanice výběr hudby přizpůsobují. Obvykle se řídí předpokladem, že hudební vkus člověka se formuje v jeho mládí (McLeish, 2012, s. 197).

Ačkoliv může být hudba považována za samostatné médium a je součástí mnoha jiných mediálních platforem, v rozhlase zabírá značný prostor produkováného obsahu. Proto zaujímá prostor i v této diplomové práci. V předchozích kapitolách jsem se zabývala výkladem rozhlasu a jeho publika z pohledu mediálních teorií. Vzhledem k tomu, že je tato práce o seniorech, následuje kapitola s interpretací základních charakteristik stáří a stárnutí.

8 Stárnutí

V této kapitole popisují obecné vlastnosti procesu stárnutí. Zabývám se změnami ve stáří po sociální, psychické a biologické stránce. Nakonec předkládám poznatky o mediálním chování seniorů.

Sociální stratifikace probíhá na základě různých faktorů. Jedním z takových je i stáří člověka. V sociálním významu se věk stává askriptivním statutem, zahrnuje osoby do specifických kategorií skýtajících určité nároky a očekávání společnosti (Rabušic, 1995, s. 141). Za jednu z takových kategorií považujeme stáří a biografický věk řadíme mezi nejčastější ukazatele stáří.

Horní hranici stáří určuje smrt. Na té dolní však obecná shoda nepanuje. *„Spodní věková hranice je rozmazána tím, že jevy a procesy, které tvoří stáří, do života člověka vstupují postupně. Teprve úhrn těchto jevů a procesů tvoří stáří. Každý z jevů a procesů tvořících stáří má svůj vlastní čas a věk, v němž začne v životě člověka působit,“* (Sak & Kolesarová, 2012, s. 14).

Pokud bychom přesto chtěli vymezit dolní hranici stáří, bývá za ni typicky považováno rozmezí 60 až 65 let. Vstupním procesem do období stáří je odchod do důchodu (Rabušic, 1995, s. 143). Jak ale tvrdí Sak s Kolesarovou (2012, s. 15), přechod do stáří tvoří kumulace více jevů a procesů, které ho charakterizují. Jedná se jak o jevy biologické, tak psychické, kulturní a sociální.

Ve stáří obecně dochází k postupným involučním tělesným změnám. Některé fyzické indispozice vznikají v důsledku nemocí, jiné nastanou dříve či později v průběhu stáří nezávisle na úrovni zdravotního stavu. V rámci involučních změn dochází ve stáří k celkovému snížení fyzické vitality, oslabuje zrak i sluch. Po dosažení věku 65 let přibývá více lidí, jejich každodenní fungování je omezeno přibývajícími chorobami a komplikacemi kardiovaskulárního systému, kloubním aparátem a vysokým krevním tlakem, apod (Říčan, 2014, s. 333–334).

V důsledku pomalejší aktivity mozkových buněk, dochází ve stáří ke zpomalení duševní činnosti. To se zpravidla projevuje zvýšenou opatrností, kdy rychlost ustupuje před zaměřeností na detail, zhoršuje se odolnost vůči změně a snižuje se zájem o okolí. Na psychickou involuci lze nahlížet jako na postupnou demontáž osobnosti. Osobnost člověka se postupně ze složitější a bohatší struktury zjednodušuje, ztrácí zájem o nadosobní hodnoty a ideály, potěšení, apod (Říčan, 2014, s. 337–339).

Tyto změny však nelze vztáhnout na každou stárnoucí osobu. Říčan (2014, s 339) podotýká, že demontáž osobnosti není součástí života každého šedesátníka. I ve vyšším věku může involuce přinést méně závažné involuční změny, jako je zhoršování paměti a některých prvků inteligence, postřehu, odolnosti ke stresu bez vlivu na jádro osobnosti. Ve stáří také často dochází k psychickým poruchám, které vyvolává zvýšená duševní citlivost a relativní bezbrannost vůči ztrátám a stresu.

Výraznou změnu pro seniory představuje odchod z pracovního procesu. Ovlivňuje změnu vztahů, identity a životního stylu. Reakce na tento přechod bývá různá. Někteří jedinci zanechají pracovních aktivit úplně, jiní zůstávají u částečných úvazků či brigád, další setrvávají v zaměstnání i po dovršení důchodového věku (Sak & Kolesarová, 2012, s. 130). Senioři jsou ve stáří vystaveni zvládnutí mnoha náročných životních situací. Odchod do starobního důchodu či ovdovění výrazně negativně ovlivňují sebeobraz člověka a životní spokojenost. Mezi jiné náročné situace ve stáří patří smrt přátel a blízkých, nebo také snižující se finanční standard. Míra zvládnutí těchto jevů se odvíjí od vlastností osobnosti a socioekonomické situaci.

Co se týká médií a jejich role v životě seniorů, statisticky převládá sledování televize. *„Životní styl seniora obsahuje prvky, které jsou součástí života víceméně všech seniorů, a prvky, jež patří pouze k některým skupinám či jedincům. Sledování televize je pevnou a stěžejní součástí životního stylu současné generace seniorů,“* (Sak & Kolesarová, 2012, s. 103).

Objevují se také menší skupiny, které upřednostňují poslech rozhlasu. Plynule narůstá také užívání počítače a internetu mezi stárnoucími, ačkoli oproti jiným generacím pomaleji. Na informačních technologiích nejvíce oceňují možnost se vzdělávat a udržovat povědomí o dění ve světě a ve společnosti (Sak & Kolesarová, 2012, s. 121).

V této kapitole jsem nastínila důležité skutečnosti, které ovlivňují životy dnešních seniorů, tak jak je popisují odborníci. Jedná se především o biologické, sociální a psychické projevy stárnutí.

II Metodologická část

Záměrem mé práce je zkoumat a porozumět užívání rozhlasových médií dle interpretace samotných seniorů. Z tohoto důvodu ve své diplomové práci postupuji na základě kvalitativní metodologie, která upřednostňuje výzkum sociální reality z pohledu aktérů, z hlediska jejich každodenního života a předem nestrukturovanou optikou (Sedláková, 2014, s. 51). Zvolila jsem výzkumný přístup zakotvené teorie.

Informanty mého výzkumu jsou senioři žijící v městě Olomouc. Takovou osobou je každý, kdo se za seniora považuje a bydlí nebo tráví většinu času v tomto městě. Dalším faktorem výběru je věk participantů. Zároveň se jedná o osoby, které jsou ochotné vést rozhovor na téma poslechu rozhlasu.

1 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka

Jakou roli hraje rozhlas v každodenním životě seniorů?

Dílní výzkumné otázky

Jaká je strategie výběru auditivního média a obsahu?

Jakou podobu má samotný poslech?

Jaké technologie senioři k poslechu využívají, jaké ne a proč?

Jakým způsobem senioři sdílí poslech rozhlasu se svým sociálním okolím?

2 Metoda výzkumu a výběru výzkumného vzorku

Ve svém výzkumu jsem zvolila přístup zakotvené teorie, tedy systém induktivně odvozeného poznání jevu. Zkoumání je založeno na systematickém shromažďování údajů o zkoumaném fenoménu a navazující analýzou (Corbin & Strauss, 1999, s. 14). Renáta Sedláková (2014, s. 400-401) považuje tento postup výzkumu za odraz důrazu na konstruování významů

jevů samotnými subjekty v každodenním životě v kombinaci s akademickými požadavky na vědeckost.

Jako metodu sběru dat jsem zvolila nestrukturované rozhovory. Tato metoda umožňuje informantům interpretovat proces poslechu rozhlasu v aspektech, které sami považují za významné. Nechtěla jsem jejich výpověď omezovat strukturou otázek. V případech, kdy informanti sami spontánně o tomto jevu nehovořili, jsem si připravila podněty k rozhovoru. První sérii rozhovorů tvořily individuální rozhovory.

Původně jsem chtěla k ověření a doplnění dat z první vlny rozhovorů použít metodu ohniskové skupiny se všemi informanty. Vzhledem k jejich časovému možností, zdravotním problémům, jiným denním harmonogramům a individuálním potížím, jsem se rozhodla tento postup nahradit druhou vlnou individuálních telefonických rozhovorů. Zakotvená teorie určuje tři na sebe navazující typy kódování – otevřené, axiální a selektivní (Corbin & Strauss, 1999, s. 40). V této práci jsem postupovala podle otevřeného a axiálního kódování.

První participanty ve svém výzkumu jsem původně chtěla oslovit na akci Audio Café a další osoby získávat metodou sněhové koule. Událost Audio Café pořádá Katedra divadelních a filmových studií Univerzity Palackého v Olomouci. Jedná se o veřejný poslech rozhlasových děl v kavárně olomouckého Divadla na Cucký. Na této akci se však žádný senior neobjevil. Publikum tvořili především mladí lidé.

Poté jsem se obrátila na jeden z olomouckých klubů seniorů. Přes emailový kontakt uvedený na webových stránkách klubu jsem oslovila jeho předsedkyni. V emailu jsem se stručně představila jako studentka Univerzity Palackého a nastínila záměr mé práce. Nabídla jsem, že se do klubu dostavím osobně a potenciální participanty oslovím sama. Během týdne se mi začali ozývat sami s tím, že mají zájem o účast na rozhovorech. Ozvaly se mi dvě

seniorky a jeden senior. Přes ně jsem metodou sněhové koule kontaktovala ještě dvě seniorky.

Po získání pěti participantů se mi další nepodařilo sehnat. Všichni tvrdili, že o dalších lidech, kteří by mohli mít zájem, nevědí, nebo že se s nikým nestýkají. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla hledat další participanty, tentokrát z řad sousedů v domě, kde jsem čtyři roky bydlela. Chtěla jsem další potenciální účastníky oslovit osobně bez prostředníka, který by mohl záměr mého výzkumu dezinterpretovat. Sousedé mě znali již několik let, a proto byl pro mě vstup do výzkumného pole snadnější. Přesto jsem s nimi kromě rozhovorů o počasí žádný hlubší dialog nikdy nevedla.

Výzkumu se zúčastnilo 7 žen a jeden muž ve věku od 69 do 91 let. Z toho 5 vdov, 2 vdané a jeden ženatý. Údaje o jednotlivých participantech jsou k dispozici v příloze č. 8. Většina z nich na začátku tvrdila, že jsou pravidelnými posluchači, dvě seniorky poslouchali rozhlas méně často, jedna seniorka před rozhovorem tvrdila, že rozhlas neposlouchá. Během rozhovoru jsme zjistily, že ano. Celkově se mi podařilo provést 8 rozhovorů se seniorkami a seniorem. Jeden rozhovor jsem kvůli nedorozumění ohledně záměru a častému odbočování informantky od tématu musela vyřadit. Rozhovory v první vlně trvaly okolo 20 minut, v druhé vlně pak kolem 7-10 minut.

Seniory jsem navštěvovala po domluvě většinou u nich doma, pokud mě k tomu vyzvali. S jednou informantkou jsem se sešla v kavárně, s jedním informantem v místě jeho zaměstnání. Telefonické rozhovory jsem provedla na dálku po předchozí domluvě.

Z rozhovorů jsem pořídila audiozáznam a následně vytvořila redigovaný přepis k analýze dat (viz přílohy č. 1-7). Redigovaný přepis mi zpřehlednil data, navíc v některých rozhovorech jsem potřebovala vynechat pasáže, kdy participant hovořili mimo téma, nebo o citlivých osobních problémech, které nesouvisí s mým výzkumným záměrem.

Podněty k rozhovoru

Co je podle vás rozhlas?

Kdy, jak a proč rozhlas posloucháte?

Kdy ho neposloucháte a proč?

Jaké technologie k poslechu využíváte?

Sdílíte svoje zážitky z poslechu se svými přáteli nebo blízkými?

Co vám poslech rozhlasu přináší?

3 Etická stránka výzkumu

Senioři patří mezi významně citlivou skupinu obyvatelstva vůči nežádoucím nebo kriminálním útokům. Role výzkumníka v takovém prostředí vyžaduje zvláštní apel na dodržování etických pravidel. Při oslovování prvních participantů jsem oslovila větší skupinu lidí s přenecháním kontaktu pro možnost účasti. Princip dobrovolnosti byl tedy zachován. Při záměrném oslovování sousedů jsem respektovala ty, kteří mou nabídku odmítli. Ani po delším časovém odstupu jsem je znovu neoslovila, neboť jsem si díky sousedským vztahům byla vědoma důvodů, které k nezájmu na spoluúčasti vedly.

Participant se ke mně obrátili s velkou důvěrou a familiárním přístupem. Někteří mě pozvali do místa svého bydliště, ačkoliv mě nikdy předtím neviděli. Vždy jsem ale výběr místa setkání přizpůsobila jejich požadavkům a na provedení rozhovoru a nepožadovala setkání v domácím prostředí.

Na začátku rozhovoru jsem představila záměr svého výzkumu a ujistila je o anonymním zpracování dat a odstranění audiozáznamu po jeho zpracování. Během rozhovorů jsem se snažila nenarážet na citlivá témata. Pokud jsem na informantovi poznala, že se tak děje dle vnějších emočních projevů, zavedla jsem rozhovor jiným směrem. Někteří informanti se mi

během rozhovorů svěřovali se svými osobními problémy. Nechala jsem je o těchto problémech hovořit, ale do analýzy jsem je nezahrnovala.

Druhá vlna telefonických rozhovorů probíhala v období nouzového stavu z důvodů pandemie nemoci COVID-19. Vzhledem k tomu, že jsem chtěla provést v druhé vlně provést rozhovory se všemi participanty, kontakt přes telefon na velkou vzdálenost jsem považovala za vhodně zvolený způsob komunikace. Osobní kontakt by znamenal možnost ohrožení vlastního zdraví i zdraví informantů. V realizaci telefonátů jsem počkala, až se situace trochu uklidní a docházelo k rozvolňování opatření. Pokud informanti neměli příliš mnoho času, snažila jsem se je nezdržovat. Naopak u osamělých či ovdovělých informantů jsem se nejdříve zeptala na jejich situaci. Chvíli po skončení rozhovoru jsem pak s nimi pokračovala v neformální konverzaci.

III Analýza

V této části své práce popíšu a vysvětlím hlavní kategorie užívání rozhlasových médií dle interpretace seniorů. Mým cílem bylo zkoumat a pokusit se porozumět procesu poslechu rozhlasu v každodenním životě seniorů. Konkrétně se jedná o domácnost, užití, sdílení, technologie, organizaci času, výběr obsahu a uspokojení.

Analýzu jsem provedla na základě postupů zakotvené teorie. Vzhledem k rozsahu a velikosti mého výzkumu jsem zůstala u otevřeného a axiálního kódování. K doplnění analýzy jsem použila své poznámky z terénu. K hlavním zdrojům však patřil redigovaný přepis rozhovorů.

V první fázi jsem si vyznačila pasáže v prepisech rozhovorů, které popisovaly jevy, vztahující se k poslechu rozhlasu. Větám a odstavcům jsem přidělovala kódy kladením otázek: Co to je? Co to reprezentuje? O čem to je? Postupným porovnáváním jsem na základě podobností a rozdílů ve vztazích k jevům seskupila pojmy do kategorií. Přidělené pojmy a úryvky jsem několikrát revidovala s několikadenními časovými odstupy. Snažila jsem se tím zamezit zrychlené, zkratkovité nebo předpojaté interpretaci z mé strany, ale nelze zaručit ani přesně vyjádřit, do jaké míry se mi tato snaha podařila.

Následně jsem kategorie vepsala do tabulek, k nim zanesla patřičné úryvky z prepisů, a na základě významu jsem se snažila identifikovat jejich vlastnosti. Podle vlastností jsem pak vytvořila subkategorie. Kategorie a subkategorie jsem spojila do souboru vztahů podle paradigmatického modelu způsobem: příčinné podmínky, jev, kontext, intervenující podmínky, strategie jednání a interakce a následky (Corbin & Strauss, 1999, s. 72). V této fázi jsem zahájila druhou vlnu telefonických rozhovorů, kdy jsem daný soubor vztahů a vlastností ověřovala. Poté jsem doplnila tabulku kategorií a subkategorií o další úryvky a vlastnosti. Celý tento proces a výsledky analýzy jsem pak několikrát zrevidovala. Citace z vlny telefonických

rozhovorů, které doplňovaly a rozvíjely kategorie, jsem k nim posléze doplnila. Konkrétní postupy jsou uvedeny v přílohách č. 1-7.

Výsledkem mé práce s daty je tabulka vztahů mezi kategoriemi a subkategoriemi (viz Tabulka č. 1), které vyjadřují ty kategorie poslechu rozhlasu, které senioři pojmenovali, hovořili o nich do hloubky nebo jim přikládali větší význam než jiným kategoriím. Takové jevy jsem rozeznala mimo jiné podle toho, že se k nim informanti několikrát během rozhovoru vraceli a objevovaly se v odpovědích na otázky, které směřovaly k jiným tématům. Kategorie interpretuji níže.

Tabulka. č. 1 Vztahy mezi kategoriemi			
Domácnost	Doprovod k práci	Doprovod k odpočinku	x
Užití	Kulisový poslech	Částečná soustředěnost	Úplná soustředěnost
Sdílení	Solitér	Sdílený poslech	Sdílení zkušenosti
Technologie	Preference analogového přehrávače	Nevybavenost	Preference jiných médií
Organizace času	Zaneprázdněnost	Slučitelnost	x
Výběr obsahu	Potřeba informovanosti	Oblíbenost	Nahodilý výběr
Uspokojení	Potěšení	Eliminace ticha v prostoru	Prostřednictvím jiných médií

1 Domácnost

Už od začátku mého výzkumu mě zajímalo, jaké okolnosti vedou k zahájení poslechu rozhlasu. V analýze rozhovorů jsem si všimla, že všichni informanti zmiňovali nějaké situace, příležitost nebo prostředí, ve kterých se poslech odehrává. Všechny tyto situace se odehrávají v místnostech nebo budovách. Žádný z informantů nezmínil poslech rozhlasu v rámci pohybu, přemisťování, dopravy apod. Když jsem se na poslech při pohybu zeptala, informanti tvrdili, že neřídí automobil a například při pěší chůzi nemají potřebu cokoli poslouchat. *„Radši se dívám kolem sebe. Kde něco rozkvetlo, a tak“* (paní Sáva – příloha č. 1).

Informanti poslouchají rozhlas zpravidla ve vlastní domácnosti, někteří v zaměstnání, při návštěvě u příbuzných nebo na chalupě. Spouštěcí jev užívání rozhlasu je jakákoli rutinní aktivita v péči o domácnost, zahradu, nebo manuální práce v zaměstnání. Někteří informanti poslouchají rozhlas během mentálních činností, jako je četba literatury nebo luštění křížovek. *„Ale přes ten den, nebo když by třeba pršelo, jsem měla rádio. Nebo když prší, sedím na lavičce, okno mám otevřené a zas něco dělám, třeba si luštím, když nemůžu být venku“* (paní Běla – příloha č. 4). Dále při konverzaci s přáteli u kávy, kdy hudba zpříjemňuje konverzaci, při odpočinku nebo jako kulisu při usínání. Poslech rozhlasu tímto způsobem je součástí dlouhodobého zvyku, rutiny či stereotypu. *„Tak to mám skoro každý den. Když jdu k doktorovi, tak ne. Většinou prostě je to takový stereotyp. To už mám nalinkované, tak jsem na to zvyklá, tak to poslouchám“* (paní Doubravka – příloha č. 3).

2 Užítí

Užívání rozhlasu probíhá kulisovým poslechem. Pojem „kulisa“ se v rozhovorech vyskytoval vůbec nejčastěji a ze strany informantů spontánně. Takový poslech se ve smyslu pozornosti přizpůsobuje vykonávané činnosti, kterou doprovází. *„Ne že bych to nevnímala, ale třeba nějaké ty pořady, co tam*

jsou... jakože bych si sedla a poslouchala, tak to ne. Já to mám spíš jako takhle v pozadí“ (paní Vladislava – příloha č. 5).

V případě, že uživatel potřebuje konat jakoukoli činnost v jiné místnosti, než ve které se nachází přehrávač, místnost opouští a poslech se přerušuje, dokud se do místnosti znovu nevrátí. *„Podle toho, co dělám. Vařím, žehlím. Takové práce, které neruší. Když pustíte vysavač... (smích) nebo peru, tak jsem zase v koupelně“ (Paní Doubravka – příloha č. 3).* Někteří posluchači odchod z místnosti používají jako „únikový manévr“ před neatraktivním obsahem. *„Když hraje něco, co se mi nelíbí, tak jdu třeba do koupelny něco přeprat, a pak pokračuju tady dál. Není problém. Teď to mám jenom takhle jako kulisu (paní Doubravka – příloha č. 3).“* Přerušování poslechu a vnímaného obsahu informantům v užití nepřekáží.

Plynulý poslech rozhlasu vyplňuje celý den nebo jeho část. To závisí na konkrétním denním harmonogramu či nahrazení jinými denními rituály. Informanti popisovali situace plného soustředění, kdy je zajímavý obsah donutí zaměřit pozornost na poslech rozhlasu. *„Čtu si, a jak to poslouchám, tak vstřebávám ty hlasy, které už třeba znám, a když je něco zajímavého, tak přestanu si číst, to si zesílím a nějak ten mozek to zatím vstřebává“ (paní Sáva – příloha č. 1).*

„To už musí být něco, co mě doopravdy zaujme, nebo když to mám puštěné a oni uvádí, co ještě bude. Takže mám zájem pobýt v té místnosti, kde to rádio mám a poslouchat“ (paní Běla – příloha č. 4). V rozhovorech se objevily i popisy situací, kdy se posluchač věnuje pouze konzumaci obsahu, zpravidla při usínání nebo odpočinku. *„Nic u toho nedělám, ležím a poslouchám. Ale neusnu u toho“ (paní Bohdana – příloha č. 6).*

„Já to vnímám a třeba u toho usnu, ale to mi nevádí zas tak“ (pan Jarmil – příloha č. 2).

3 Sdílení

Vliv rozhlasu na sociální okolí a naopak představoval další rozměr, kolem kterého jsem směřovala své otázky. Senioři poslouchali stanice na základě vlastního výběru a vlastních preferencí. Pokud sdíleli domácnost s partnerem či partnerkou, věnovali se každý užívání svého oblíbeného média zvlášť, zpravidla ve své místnosti k tomu určené. S volbou obsahů u jejich partnerů se neztotožňují, ale respektují ji. *„Já to poslouchám v jednom pokoji a manželka je zase v druhém pokoji, tam se kouká třeba televizi“* (pan Jarmil – příloha č. 2).

„Manžel si sedne do pokojíku, kde má to svoje, čte si ty své noviny, když to mám puštěné, to mu nevadí. On to tam slyší z dálky. Vidí, že tam jsem, ta přítomnost, a jinak je mu to jedno, nebo si jde k televizi, on zase se na tu televizi dívá“ (paní Sáva – příloha č. 1).

„Já tady v kuchyni nemám internet. Dědek v obývacíku to má, myslím, ale já to nemám“ (paní Bohdana – příloha č. 6).

„(...) což já bych v životě nesledoval to, co ona. Na Musila a na Slovákách, co tam řeší. Jsou to nějaké problémy, ale to jde nějak tak mimo“ (pan Jarmil – příloha č. 2).

Společnému poslechu rozhlasu se věnují buď s přáteli, příbuznými, domácími mazlíčky nebo s nikým. *„Třeba s kamarádkou na té chatě, to občas něco probereme. Ale spíš to mám sama pro sebe, to rádio“* (paní Běla – příloha č. 4). Jedná se o situace, kdy rozhlas slouží jako kulisa zprostředkující příjemnou atmosféru k hovoru. Dále společný poslech oblíbeného pořadu, nebo jen pro udržení domácí pohody. *„Moje dcera mi pouští dechovku, protože ví, že to mám ráda. Oni mají taky rádio a vždycky když k nim přijdu, tak mi pustí dechovku a bavíme se“* (paní Bohdana – příloha č. 6).

„Poslouchám ty písničky na přání. Já chodím do klubu seniorů do Senice a ta jedna naše kamarádka, jak kdo má narozeniny, svátek, tak volá nebo píše SMS do toho Českého rozhlasu. My jí říkáme mluvčí.“ (paní Vladislava – příloha č. 5).

„A já, když to ráno pustím, tak kocour je spokojený, protože si jde lehnout tady k topení. Mám tady židli, jak vidíte, u toho a hraje mu. On prostě v klidu leží, spí, takže kocour je na to zvyklý. Já to nechám puštěné a jdu třeba nakoupit. Já ho šidím, protože je pak v klidu, když hraje to rádio. Tak aby měl jistotu, že jsem doma“ (paní Doubravka – příloha č. 3).

Kromě sdílení poslechu v jeho průběhu popisují senioři a seniorky situace, kdy sdílí nebo nesdílí s okolím své prožitky, nabyté informace, aj. Tento jev jsem souhrnně pojmenovala sdílení zkušenosti. U některých informantů v rámci sdílení zkušenosti dochází k propojení jejich oddělené konzumace médií. *„Já jí povídám o tom, co jsem slyšel v rádiu a manželka mi zas říká, co sleduje v televizi (...) Ona vždycky přijde a referuje, co se tam dělo“ (pan Jarmil – příloha č. 2).* V případě pana Jarmila také dochází ke sdílení informací a jejich prohlubování s kolegy v zaměstnání. *„Bavím se tak, že třeba něco zaslechnu v rádiu, přijdu do práce, a o čem moc nevím, tak o tom s kolegou něco hledáme na internetu tady v práci“.*

Většina informantů však zkušenost s rozhlasem nesdílí, a to ani na úrovni doporučení jakékoli stanice či pořadu, který považují za kvalitní. Tento jev vysvětlovali nejčastěji úbytkem mezilidských kontaktů. Méně pak jakýmsi respektováním volby obsahu u ostatních. *„Já se o těch věcech z rádia s nikým nebavím, protože nemám s kým. Občas si popovídám se sousedkou na chodbě, ale ta hned spěchá domů k manželovi“ (paní Doubravka – příloha č. 3).*

„Možná si s kamarády o tom něco řekneme, ale nemám moc lidí kolem sebe (...)" (paní Běla – příloha č. 4).

„Já s nikým nemluvíím. Já té sousedce řeknu, že poslouchám rozhlas, ale přesvědčovat ji nebudu. Já ten Český rozhlas poslouchám, ale nedoporučuju“ (paní Vladislava – příloha č. 5).

„Já se o těch věcech z rádia s nikým nebavím. Nemám takhle s kým, protože jsem se ani neptala, jestli někdo poslouchá rádio“ (paní Sáva – příloha č. 1).

4 Organizace času

Rozvržení času, časový harmonogram nebo přítomnost jiných preferovaných aktivit představuje významný aspekt při užívání rozhlasu. Podle informantů určuje rozsah a objem přijatého obsahu. U některých participantů je poslech rozhlasu zcela slučitelný s denními aktivitami a představuje součást denní rutiny. Senioři a seniorky, kteří užívají rozhlas méně, tvrdí, že důvodem je právě nedostatek času. *„Poslouchám na chalupě, protože doma na to nemám čas. To jenom výjimečně, když mi někdo řekne, že tam něco bude, jinak nemám čas“* (paní Běla – příloha č. 4).

„Tu hodinku si to poslechnu, ale déle ne. Já nemám čas. Důchodci nemají čas“ (paní Bohdana – příloha č. 6).

Přerušování nebo ukončení poslechu určují právě jiné rutinní aktivity. Rozhlas má vymezen denní úsek, ve kterém se poslouchá. *„Po obědě se jdu podívat ve 12 hodin na zprávy na ČT24 a na počasí a pak jdu ven, protože chodit se musí. Jdu se projít po městě, a tak“* (paní Doubravka – příloha č. 3). Kvůli jiným denním aktivitám někteří informanti nestíhají úplný poslech pořadů. *„Jenomže já, když jedu tam do Senice, tak toho moc neposlouchám, protože musím na vlak, takže v tu středu, když jedu do klubu, většinu toho nestihnu“* (paní Vladislava – příloha č. 5).

Přesto se mezi participanty našli i ti, kteří považují užívání rozhlasu za časově nenáročnou činnost právě z důvodu jeho slučitelnosti s jinými aktivitami, nebo kvůli preferování poslechu oproti jiným aktivitám. *„Moje kamarádka říká, že rádio neposlouchá, protože na to nemá čas. Ale já říkám, já ho mám puštěné jako kulisu, takže ho slyším. Na to nemusím mít čas, u toho nesedím. Spíš pro mě by byla ztráta času sedět u počítače a hledat nějaké a číst nějaké drby v počítači“* (paní Sáva – příloha č. 1).

5 Technologie

Všichni participanti užívali rozhlas pouze prostřednictvím analogového přijímače napojeného na anténu, někteří z televize a dva informanti využívali nabídku pořadů na internetu v situacích, kdy nestihli poslechnout svého oblíbeného pořadu v rámci živého vysílání. S užíváním anténového přístroje se pojí problémy se zachycením frekvence. „*Ano, ano. Náhodou se stane, že třeba nějak zavadím o něco, tak já mám co dělat, abych ten olomoucký rozhlas našla. Ono to musí být skoro na milimetr*“ (paní Vladislava – příloha č. 5).

Někteří informanti tyto komplikace neměli, nebo je dokázali vyřešit tak, že je problém nijak neomezoval. „*Někdy stačí fakt kousíček a už je tam jiná stanice. Mají to tam hodně nahuštěné, ale dá se to naladit. Já si natáhnu anténu a jedu s tím pomalu, pohraju si s tím a chytnu to. Takže to mi problém nijak extra nedělá*“ (paní Sáva – příloha č. 1).

„*Já s přeladováním nemám problém, už tak trochu vím, kde to najít. To rádio máme ještě z Tuzexu*“ (paní Doubravka).

U jiných informantů jsou komplikace s přeladováním významným faktorem určujícím podobu poslechu. Některé frekvence na přehrávači nepřeladují, aby svou oblíbenou stanici neztratili. Omezují tedy svůj poslech na menší množství stanic. Objevilo se i preventivní řešení v podobě vlastnictví dvou přehrávačů, přičemž každý byl určený pro jednu stanici. V jiném případě bylo užívání omezeno do konkrétní místnosti s příznivějšími podmínkami pro naladění. „*Mám rádio v ložnici a tam mám tu dechočku, to jsem si pustila a už s tím nehýbu, protože tady v kuchyni mi to šumí. Tam je to takové klidnější. Tam je lepší zvuk*“ (paní Bohdana – příloha č. 6).

„*Tam je to dost nahuštěné, takže já mám radši, když to tam jede furt a nemusím s tím hýbat. (...) Já mám dvě rádia u postele. Jedno mám na Dvojku a jedno na Plusko, tam to mám naladěné*“ (pan Jarmil – příloha č. 2).

Taková zjištění mě vedla k úvahám, proč senioři a seniorky nevyužívají možnosti poslechu rozhlasu prostřednictvím jiných technologií a omezují se zpravidla na jeden typ přístroje? Obvyklým argumentem byla spokojenost s tou technikou, na kterou jsou při poslechu zvyklí. „*Ne, to ne. To dcera si pouští i hudbu, a tak. Když bydlela u nás, tak si to pouštěla, ale já to z toho internetu to nemusím. (...) Vím, že ona i z mobilu kolikrát si něco dělá, ale já mám tu svoji klasiku a ta mi celkem stačí*“ (paní Sáva – příloha č. 1).

Někteří senioři nevyužívají poslech z mobilního telefonu nebo přes internet z důvodu, že nejsou vybaveni připojením k internetu nebo patřičným typem přístroje. „*Já internet nemám, manžel byl zásadně proti. Ten nechtěl ani mobil*“ (paní Doubravka – příloha č. 3). Někteří informanti nevyužívali poslech rozhlasu a výběr audio obsahu přes internet, ačkoliv v domácnosti byli vybavení patřičnou technikou. Výraznou roli zde sehrávaly interpretované negativní postoje vůči novým technologiím. „*Já si myslím, že je to až nebezpečné. Když vidím, jak lidi jdou, hledí do toho mobilu a nehledí nalevo, napravo. To je jak to telefonování při jízdě v autě*“ (pan Jarmil – příloha č. 2).

Informanti často tematizovali mezigenerační rozdíly ve spojitosti s užíváním určitých technologií. „*Ne, to já bych nedokázala, pustit si to ve sluchátkách. Já nejsem, jak ta omladina*“ (paní Vladislava – příloha č. 5).

„*Já už jsem si říkala, že už mám tolik let a pořizovat si počítač... jak někdo pořád u toho sedí...*“ (paní Doubravka – příloha č. 3).

„*To jako ty sluchátka nemám rád. Já, když vidím, jak mají ty děcka v tom mobilu tu hudbu, tak jsem proti tomu*“ (pan Jarmil – příloha č. 2). V případě pana Jarmila figurovala v omezení technologií také negativní zkušenost z jeho okolí. „*Tam u našeho šla nějaká dvanáctiletá, třináctiletá děvčica. Měla taky ty sluchátka, houkal na ni autobus, jel vlak a ten ji srazil a byla mrtvá*“.

Dále participanti vysvětlovali nevyužití poslechu přes internet nízkým hodnocením vlastních schopností. „*To já neumím. Já mám sice tablet, takový*

normálně na to obyčejné, co tam je. Já mám Facebook, mail, to si posíláme kdovíjaké maily, i nějaké poučné, nebo něco pěkného o zvířátkách, jak se mají kdoví kde“ (paní Vladislava – příloha č. 5). Jak jsem již zmínila výše, senioři si i přes jisté komplikace s anténovým přehrávačem nepřáli využívat jiné technologie. Především z důvodu, že komplikace s přeladováním dokázali vyřešit a sami je ani za komplikace nepovažovali.

6 Výběr obsahu

Senioři se považovali převážně za věrné posluchače stanic nebo konkrétních pořadů. Ve výběru stanic nebo pořadů nepotřebují žádné změny, neboť vědí, jaký obsah přesně jim vyhovuje a ten jim stačí. Vzhledem k věrnosti, a také ke stylu užití, tedy plynulého poslechu při práci, senioři nevybírají obsah pomocí vyhledání programu vysílání a cíleného užití konkrétních relací. *„No a poněvadž poslouchám pořad stejné stanice, tak já zhruba asi vím, co tam je. Neberu žádný časopis“* (pan Jarmil – příloha č. 2).

V otázkách obsahu zmiňovali informanti nejčastěji oblíbené hudební žánry nebo zpravodajství. *„Jednak se tam dozvím, nemusím se dívat na ty zprávy, které jsou nějaké dlouhé nebo nějaké v televizi, které mě nezajímají. To, co je důležité, i co se týče politiky, tam řeknou jenom v kostce...“* (paní Sáva – příloha č. 1). V rozhlasové reprodukované hudbě oceňují nejvíce své oblíbené interprety, ale také písně, které přivodí příjemnou atmosféru. *„Když je to melodické a je taková hezky složená slovně, tak to mám ráda. Musí pohládit. Zaujmout a pohládit“* (paní Sáva – příloha č. 1). Vůči obsahu svých oblíbených stanic se nijak kriticky nevymezovali, ani vůči stanicím, kterým se vyhýbají.

Informanti, kteří neměli problém s přeladováním, popisovali výběr obsahu jako nahodilý. Při přeladování zůstávají u stanice, která je zaujala. *„Ten Český rozhlas Olomouc, nebo Dvojka. Podle toho, co tam zaslechnu, když to přeladuju a zaujme mě to, tak to tam nechám. Když se mi nelíbí, co hrají na Impulsu“* (paní Běla – příloha č. 4).

Informanti hovořili o svých preferovaných hudebních žánrech a pořadech velmi obsáhle. Metodologie mého výzkumu však neumožňuje s těmito údaji pracovat. Výzkum hodnocení a postojů vůči obsahu médií odpovídá kvantitativní metodologii. Ten by vyžadoval jinou metodu sběru dat a výzkumného vzorku. V pojetí mé práce je cenným příspěvkem loajalita vůči médiím a obsahu.

7 Uspokojení

Poslední téma, které participanti mého výzkumu velmi otevřeně popisovali, představoval samotný přínos a uspokojení, které poslech rozhlasu přináší. V první řadě naplňuje rozhlas potřebu informovanosti, potřebu dozvědět se něco nového, pracovat na vlastním seberozvoji. „*Mohl bych při té práci nic nemít, ale mám to rádio k tomu radši. Jsem rád, že se něco dozvím. (...) Dokonce někdy si to i zapíšu. Mám notýsek, tam zapíšu něco, co mě zaujalo, abych to do rána nezapomněl.*“ (pan Jarmil – příloha č. 2).

„*(...) abych prostě věděla, co se děje. Zvlášť, když tady je ten olomoucký rozhlas. Takže tady něco kolem toho okolí, nebo jaké bude počasí, jestli jsou někde nehody, a tak*“ (paní Vladislava – příloha č. 5).

Rozhlas nese zvuk do prostoru, kde vytváří kulisu a eliminuje ticho. Právě ticho vyvolává v informantech nepříjemné pocity a poslech rozhlasu vede k jejich ustoupení. „*Protože úplné ticho, to je zas... mít celý den ticho, to je hrozné. Potom se vám honí v hlavě různé myšlenky, které nepotřebujete. Přemýšlíte nad tím, co se třeba nedá vyřešit*“ (paní Sáva – příloha č. 1).

„*Ano, že u toho můžete něco dělat a já teda ještě tu kulisu, já nesnáším klid. Když už mám klid, tak si musím číst nebo jít spát, ale hledět a teď klid, tak to je hrozné. Já to nemůžu, já potřebuju mít kolem sebe nějaký hluk. (...) Protože jsem byla zvyklá celý život mezi lidmi. Já si to jinak nedovedu vysvětlit.*“ (paní Vladislava – příloha č. 5).

„Někdo mi tam mluví. Nebo něco tam je, něco se tam děje, není tam takové to ticho. To rádio mluví, nebo hraje, prostě je to nějaký jiný zvuk“ (paní Běla – příloha č. 4).

Mluvené slovo a hudba vyvolávaly v informantech dojem, že se s nimi v místnosti někdo nacházel a nepřipadali si osaměle. Nehledě na to, zda žili v domácnosti sami nebo s někým. *„To rádio tím, že mluví, hraje, tak je to pro mě ten společník“ (paní Běla – příloha č. 4).*

„Když je člověk sám, tak chce mít něco k sobě, aby se v tom bytě něco ozývalo. (...) Člověk není sám, když to posloucháte. Je to takové jinačí, než abyste byla pořád v tichu (paní Doubravka – příloha č. 3).“

8 Shrnutí a diskuse

V této části své práce nejprve shrnuji závěry analýzy a následně je vztahuji k některým tezím z části teoretického rámování. Hlavním záměrem mé práce bylo popsat a porozumět procesu užívání rozhlasu u seniorů, tak jak ho interpretují oni sami. Na základě nestrukturovaných rozhovorů se seniory se mi podařilo popsat sedm aspektů charakterizující proces poslechu rozhlasu. Konkrétně a stručně to jsou:

1. Uzavřený poslech omezený na domácnost nebo místo výkonu rutinních činností.
2. Poslech přizpůsobený konkrétní činnosti včetně neúplné soustředěnosti na obsah.
3. Individualizované užití přizpůsobené zejména preferencím uživatele a recipročně respektované lidmi, kteří se poslechu účastní.
4. Čas jako významný faktor určující poslech v denním harmonogramu seniora a objem voleného a užitého obsahu.
5. Preference analogového přehrávače napojeného na anténu jako jediné technologie přijímající obsah.

6. Užívání rozhlasu pro odstranění nepříjemného ticha a jako nástroje získávání informací.

7. Mimo mé dílčí výzkumné otázky jsem objevila spolu se seniory významnou funkci rozhlasu, a sice schopnost eliminace ticha v prostoru a následně pocitu osamělosti, který nastává bez ohledu na to, zda uživatelé žijí sami nebo ne. Tento aspekt participanti zmiňovali spontánně bez zaměření pozornosti na problematiku samoty.

V první kapitole o mediálním publiku předkládám definici publika. Senioři jsou příjemci mediálního obsahu z pohledu modelu sekvenčního působení masové komunikace podle Denise McQuaila (2009, s. 406). Prostřednictvím rádia přichází k seniorovi či seniorce nějaký obsah a jeho účinkem je eliminace ticha a pocitu osamělosti.

Konceptualizace masové komunikace je však výsadně teoretický model. Senioři během rozhovorů netematizovali svou roli v procesu masové komunikace a nejevili potřebu nahlížet na sebe z takto široké perspektivy. Stejně tak je velmi komplikovaná otázka jejich pasivity či aktivity. Zajisté senioři nevyužívají tolik možností, kolik jim současný rozhlasový trh nabízí a preferují spíše pasivní způsoby užití. Nejsou příliš flexibilní ve výběru obsahu, sami přiznávají, že během poslechu nevěnují příliš velkou pozornost předávanému obsahu, obvykle nevyužívají možnosti participace na vysílání.

Zároveň ale dochází k aktivním práci s přijatými informacemi a částečnému – i když nízkému – sdílení s blízkými nebo s komunitou. Navíc, přijímaný obsah neexistuje v každodenním životě izolovaně, ale jeho přijetí ovlivňuje řada faktorů. V případě seniorů je to například spojení se specifickou činností při poslechu nebo organizace denního harmonogramu. Nicméně, data z mého výzkumu nenabízí dostatečnou oporu pro určení pasivity či aktivity seniorů. Výzkum aktivního a pasivního publika vyžaduje větší výzkumný vzorek, více vyhovuje požadavkům kvantitativní

metodologie a zajisté by potřeboval přispění i jiných oborů, například psychologie.

Podle Burtona a Jiráka (2001, s. 18-19) mají rozhlas a televize schopnost proniknout do soukromých prostor člověka a neustále rozšiřují možnosti využití v kombinaci s jinými technologiemi. Poslech rozhlasu probíhá u většiny seniorů v jejich domácnostech, tedy na místech, kde jsou zvyklí trávit mnoho času o samotě a věnovat se péči o domácnost nebo odpočinku. Tento jev tedy odpovídá popisu Burtona a Jiráka (2001, s. 18-19). Co se týká neustále rozšiřujících se technologických možností, ty senioři příliš neoceňují, protože preferují ten způsob, na jaký jsou dlouhodobě zvyklí.

Shodný význam rozhlasu v domácnosti popisuje i Rosalía Winocur (2005, s. 319–332). Užívání rozhlasu jako domácího média se objevilo u všech seniorů, rovněž jako doprovod při rutinních činnostech. Některé seniorky také připisovaly rozhlasu lidské vlastnosti jako „společník“ či „někdo druhý“. Na rozdíl od závěrů Winocur, však u seniorů nedocházelo k mocenským sporům ve vyjednávání obsahu. Winocur prováděla výzkum v úplných nukleárních rodinách, kde domácnosti obývalo více lidí. Senioři a seniorky bydleli v domácnostech buď sami nebo maximálně ve dvou. Užívání médií jsou schopni plně přizpůsobit vlastním potřebám, případně synchronizovat s partnerem či partnerkou. Winocur jako argument pro nekonfliktní vyjednávání obsahu používá přenosnost přijímače, protože je možné poslech plně individualizovat. V domácnostech seniorů však k přenosnosti příliš nedochází, protože by přemístění mohlo vést ke ztrátě frekvence, a tedy i poslouchané stanice. Každý přijímač, ať už televize nebo rádio, mají v domácnostech své místo, kde k jeho užívání dochází a je pro něj vyhrazen prostor i v denním harmonogramu.

McLuhanovo (et al., 2011, s. 36) pojetí rozhlasu jako horkého média v jistých ohledech odpovídá některým zjištěním mé práce. Rozhlas jako

vysokodefiniční médium je vysoce naplněno předávanými daty a tím požaduje nižší participaci uživatele. Senioři obvykle nepotřebují při konzumaci obsahu na něm příliš participovat. Poslech doprovází jejich činnost a vynechání obsahu v důsledku činnosti prožitek (dle jejich interpretace) nijak neovlivňuje. Vysokodefiniční rozměr také spočívá ve schopnosti vyplnit prostor. Tak se děje i dle interpretace seniorů. Rozhlas používají pro vytvoření zvukové kulisy v prostoru a iluze přítomnosti jiné osoby, podle McLuhana nevyslovenou komunikaci mezi hlasatelem a posluchačem. To vede k eliminaci pocitu osamělosti.

Podle McQuaila (2009, s. 48) nabízí rozhlas individualizované použití. Tento aspekt se významně projevuje v poslechu rozhlasu u seniorů. Senioři málokdy přizpůsobují ve volbě obsahu někomu nebo něčemu jinému. Mají svůj individualizovaný způsob užívání, který nikomu nevnucují, ale zároveň si ho nenechají příliš narušit. Jedině jinými denními aktivitami a povinnostmi. Užívání obvykle probíhá odděleně od ostatních osob v domácnosti takovým způsobem a skrz takové technologie, které seniorům vyhovují.

Nahlížíme-li na zjištění této práce optikou konceptu rozhlasu jako slepého média (Crisell, 1994, s. 22), i zde nalezneme některé průsečíky. Senioři využívají rozhlas jako doprovod k různým činnostem, k čemuž přispívá právě jeho „slepota“ či „neviditelnost“ (Aram 2008, s. 60; Winocur, 2005, s. 324; Hand & Traynor, 2011). Sami senioři nevnímali absenci obrazu jako nedostatek tohoto média, někteří naznačovali možnost imaginace, ačkoliv se mi nepodařilo kvůli nedostatku dat hlouběji jejich vnímání tohoto jevu porozumět. Podle McLeishe (2005, s. 1) umožňuje rozhlasová stimulace představivosti přisoudit reprodukovanému obsahu jakýkoliv význam nebo podobu dle libovůle posluchače. Senioři zmiňovali významy jako „kulisa“, „společník“, „doplňek“ či „informace“.

S fenoménem podcastingu se senioři prakticky neseťkávají. Jen dva z nich poslouchá některé pořady online, což by se mohlo podle Janoucha považovat za užívání podcastu. Podle definice Machaje a Candry (2017, s. 6) však nikoliv. Nicméně, nikdo ze seniorů pojem podcast neznal, a tak není ani ve výsledcích mé analýzy tématem. Podle odborníků i praktiků podcasty užívají posluchači z řad mladých generací a senioři tento trend zatím nevyvracejí. K užívání podcastingu je potřeba připojení k internetu, kterým senioři buď nedisponují, anebo jej využívají sporadicky. Nízké množství domácností vybavených připojením k internetu popisují Sak s Kolesárovou (2012, s. 121).

Na základě mého výzkumu lze rozeznat, že poslech rozhlasu je velmi komplikovaný proces a vyžaduje dlouhodobé a rozsáhlé studium. Senioři jsou spíše konzervativními uživateli rozhlasových médií, na která jsou již dlouhou dobu zvyklí. Většinou nemají potřebu si na rozhlasovou tvorbu ani na způsob užití stěžovat, kritizovat některé jevy, nebo měnit svoje zvyklosti.

V mediálním chování seniorů zbývá odpovědět na mnoho dalších otázek. Mimo jiné na další motivy výběru obsahu, nebo širší kontext nevyužívání jiných technologií, různých improvizčních taktik, jak neztratit frekvenci oblíbené stanice, nebo hlubší prozkoumání příčin individuálního užívání. Tato diplomová práce přispívá k porozumění některých aspektů užívání rozhlasu u seniorů. Pro hlubší porozumění by zajisté přispěla větší heterogenita výzkumného vzorku, což bylo velmi náročné splnit kvůli komplikovanému vstupu do terénu a nízkým sociálním vazbám mých informantů.

Přínosné informace by jistě poskytl i kvantitativní výzkum rozhlasových posluchačů. Například z hlediska preferencí ve vysílaném obsahu, spokojenosti s hudební dramaturgií, výkonem moderátorů apod. Tato diplomová práce spíše přispívá k pochopení, proč senioři rozhlas využívají a jaké strategie volí. Nicméně, kvantitativní výzkum užívání

rozhlasu může také přispět ke komplexnímu poznání užívání rozhlasu a s kvalitativní perspektivou se mohou optimálně doplňovat.

Závěr

Cílem mé práce bylo popsat a porozumět poslechu rozhlasu tak, jak ho interpretují sami senioři. Podařilo se mi odpovědět na výzkumné otázky stanovené v metodologické části. Proto jsem cíl své práce splnila. Užívání rozhlasu v každodenním životě seniorů interpretuji na základě sedmi kategorií, a to: domácnost, užití, sdílení, technologie, organizace času, výběr obsahu a uspokojení. Tyto kategorie přispívají k porozumění užívání rozhlasu u seniorů.

Přesto by si toto téma zasloužilo ještě více badatelské pozornosti, zejména z kvantitativní perspektivy, ale také z perspektivy dalších vědních oborů, jako psychologie, kulturní antropologie, lingvistika apod. Výsledky mého výzkumu také přispívají k poznání života seniorů z pohledu gerontosociologie. Rozhlas přispívá k eliminaci pocitů osamělosti seniorů a zprostředkovává kontakt s vnějším světem. Z toho vyplývá také soukromá a intimní role médií, což poukazuje na nutnost zodpovědného přístupu k jejich práci.

Porozumění užívání rozhlasu přispívá také rozhlasové praxi. Vedoucí pracovníci mediálních organizací mají k dispozici informace, se kterými mohou pracovat, například v průběhu velkých technologických změn, mohou být zdrojem pochopení jejich publika a vodítkem k efektivní komunikaci s ním.

Seznam použitých zdrojů

- Aram, A. (2008). *Media, Technology, and Society*. ISPCK.
- Burton, G., & Jiráček, J. (2001). *Úvod do studia médií*. Barrister and Principal.
- Candra, R. & Machaj, D. (2017) Radiodays Europe 2017: A Sound Future. *Svět rozhlasu: Bulletin o rozhlasové práci*. 37 (1), 6.
- Corbin, J. M., & Strauss, A. L. (1999). *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie* (přeložil Stanislav Ježek). Albert.
- Crisell, A. (1994). *Understanding Radio*. Routledge.
- Dominick, J. R. (1990). *The dynamics of mass communication*. McGraw-Hill.
- Gazi, A., Starkey, G., & Jędrzejewski, S. (2013). *Radio Content in the Digital Age: The Evolution of a Sound Medium*. Intellect Books.
- Hand, R. J., & Traynor, M. (2011). *The Radio Drama Handbook: Audio Drama in Context and Practice*. Bloomsbury Publishing USA.
- Janouch, V. (2014). *Internetový marketing*. Computer Press.
- Jenkins, H. (2006). *Convergence Culture: Where Old and New Media Collide*. NYU Press.
- Jeřábek, H. (1997). *Paul Lazarsfeld a počátky komunikačního výzkumu*. Karolinum.
- Jeřábek, H. (2014). *Slavné sociologické výzkumy (1899-1949)*. Sociologické nakladatelství.
- Jiráček, J., & Köpplová, B. (2003). *Média a společnost*. Portál.
- Jiráček, J., & Köpplová, B. (2009). *Masová média*. Portál.
- Kintz, L. & Lesage, J. (1998). *Media, Culture, and the Religious Right*. U of Minnesota Press.
- Koiš, J. (2016a). *Možnosti poslechu rádií (anténa – FM, střední vlny) | RadioTV*. Citováno dne: 1. května 2020. Dostupné z: https://www.radiotv.cz/p_radio/moznosti-poslechu-radii-antena-fm-stredni-vlny/

- Koiš, J. (2016b). *Rádio přes internet: možnosti poslechu rádií*. Citováno dne: 1. května 2020. Dostupné z: https://www.radiotv.cz/p_radio/radio-pres-internet-moznosti-posluchace/
- Lokaj, Z. (2007). *Média a realita*. Liberec: Technická univerzita v Liberci.
- McLeish, R. (2005). *Radio Production*. Taylor & Francis.
- McLuhan, M., & Jiráček, J. (2011). *Jak rozumět médiím: extenze člověka* (Druhé, revidované vydání, přeložil Miloš Calda). Mladá fronta.
- McQuail, D. (2009). *Úvod do teorie masové komunikace* (Čtvrté, rozšířené a přepracované vydání). Portál.
- Nightingale, V. (2008). The Cultural Revolution in Audience Research. In A. N. Valdivia, *A Companion to Media Studies* (s. 360–381). John Wiley & Sons.
- Rabušic, L. (1995). *Česká společnost stárne*. Masarykova univerzita.
- Říčan, P. (2014). *Cesta životem: [vývojová psychologie]: přepracované vydání* (Vyd. 3). Portál.
- Sak, P., & Kolesárová, K. (2012). *Sociologie stáří a seniorů*. Grada Publishing.
- Sedláková, R. (2014). *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Grada.
- Winocur, R. Radio and Everyday Life: Uses and Meanings in the Domestic Sphere. *Television*. 2005, 6(3), 319-332. Citováno 1. listopadu 2020. Dostupné z: doi:10.1177/1527476405276472

Přílohy

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Vztahy mezi kategoriemi a subkategoriemi

Seznam příloh

Příloha č. 1: Analýza rozhovoru s paní Sávou

Příloha č. 2: Analýza rozhovoru s panem Jarmilem

Příloha č. 3: Analýza rozhovoru s paní Doubravkou

Příloha č. 4: Analýza rozhovoru s paní Bělou

Příloha č. 5: Analýza rozhovoru s paní Vladislavou

Příloha č. 6: Analýza rozhovoru s paní Bohdanou

Příloha č. 7 Analýza rozhovoru s paní Pavlínou

Příloha č. 8 Údaje o jednotlivých participantech

Příloha č. 1: Analýza rozhovoru s paní Sávou			
Kategorie	Subkategorie	Vlastnost	Citace
Domácnost	Doprovod k práci	Manuální i intelektuální aktivity	Buď vařím, chystám oběd a nebo si přečtu noviny, nebo i žehlím. Takové ty běžné činnosti, co jsou. Mám to pořád puštěné.
	Doprovod k odpočinku	Uspávací vliv	Mám ráda klid, ale i když jsem unavená, když se natáhnu, tak to rádio si tam zeslabím a nechám si ho puštěné, protože ono jako kulisa mě zas uspí.
Užití	Kulisový poslech	Plynulý poslech	Ráno si to pustím, jak vstanu, já ho mám puštěné pořád. Zapnu to a nechám to běžet.
	Částečná soustředěnost	Pozornost při zaujetí obsahem	Já u toho nesedím, ale když je něco, co mě třeba zajímá, tak si to zesílím. A jinak to mám jako takovou kulisu. Čtu si, a jak to poslouchám, tak vstřebávám ty hlasy, které už třeba znám a když je něco

			zajímavého, tak přestanu si číst, to si zesílím a nějak ten mozek to zatím vstřebává.
Výběr obsahu	Potřeba informovanosti	Optimální rozsah informací	Jednak se tam dozvím, nemusím se dívat na ty zprávy, které jsou nějaké dlouhé nebo nějaké v televizi, které mě nezajímají. To, co je důležité, i co se týče politiky, tam řeknou jenom v kostce. Pak slyším vlastně zprávy takové, co tady se třeba stalo, kde se, co stalo, nebo kde se chystá nějaká akce.
		Seriózní projev účinkujících	Není tam žádný vulgarismus, že by se do někoho naváželi. Prostě je to takové hezké. Mně to vyhovuje. Nemám ráda zas takové hlasatele, že tam rýpnou. A tam to není. Tam je takové všechno dohromady. To mi vyhovuje, jak je to rádio úplně se vším.
	Oblíbenost	Oblíbené hudební žánry	Hrají krásné písničky, takové, co mám ráda. Ať je to k mému věku, i si zazpívám ty staré, i ty moderní, když jsou hezké. Mám ráda rock.

		Navození příjemných pocitů	Když je to melodické a je taková hezky složená slovně, tak to mám ráda. Musí pohladit. Zaujmout a pohladit.
Organizace času	Slučitelnost	Kompatibilita s jinými činnostmi	Moje kamarádka říká, že rádio neposlouchá, protože na to nemá čas. Ale já říkám, já ho mám puštěné jako kulisu, takže ho slyším, na to nemusím mít čas, u toho nesedím. Spíš pro mě by byla ztráta času sedět u počítače a hledat nějaké a číst nějaké drby v počítači.
Technologie	Preference analogového přehrávače	Spokojenost s jedním typem technologie	Zkoušela jste někdy poslouchat z internetu, například přes počítač? Ne, to ne. To dcera si pouští i hudbu, a tak. Když bydlela u nás, tak si to pouštěla, ale já to z toho internetu to nemusím. Vím, že ona i z mobilu kolikrát si něco dělá, ale já mám tu svoji klasiku a ta mi celkem stačí.
		Potíže se zachycením frekvence	Někdy stačí fakt kousíček a už je tam jiná stanice. Mají to tam hodně nahuštěné, ale dá se to naladit. Já si natáhnu anténu a jedu s tím pomalu, pohraju si

			s tím a chytanu to. Takže to mi problém nijak extra nedělá.
	Nevybavenost	Poslech rozhlasu přes televizi	Já teda přes počítač si to moc nepouštím. To spíš v televizi, když tam zrovna nic není a přepínám, je tam nějaká rozhlasová stanice, tak když tam hezky hrají, tak to tam nechám.
		Poslech z mobilu	Já nemám ten chytrý telefon. Ty sluchátka si nedávám. Jednak se ten mobil rychle vybije a nemám to zapotřebí. Radši se dívám kolem sebe. Kde něco rozkvetlo, a tak.
		Neuspokojivosť jiných médií	Já počítač mám. Zůstal tu po dceři, ale já ho nepotřebuju používat. Spíš pro mě by byla ztráta času sedět u počítače a hledat nějaké drby v počítači. To je pro mě lepší a přijatelnější to rádio.
Sdílení	Solitér	Projevy stárnutí partnera	Jemu to nevádí, protože já mám staršího muže a on je teď tak trošku složitější, protože začal hodně zapomínat a má takový

			svůj svět, začíná mít.
		Přítomnost partnera během užívání	Manžel si sedne do pokojíku, kde má to svoje, čte si ty své noviny, když to mám puštěné, to mu nevadí. On to tam slyší z dálky. Vidí, že tam jsem, ta přítomnost a jinak je mu to jedno, nebo si jde k televizi, on zase se na tu televizi dívá.
		Každý z partnerů preferuje jiné médium	To já zas nemusím, takové ty všechny pořady, ty Ulice a on zase na to se dívá, na ty Ordinačky, tak ho nechám a já si poslouchám to rádio. Pro mě to je takový lepší společník.
		Nesdílené poznatky	Já se o těch věcech z rádia s nikým nebavím. Nemám takhle s kým, protože jsem se ani neptala, jestli někdo poslouchá rádio.
	Sdílený poslech	Kulisa u povídání	Občas u toho rádia vykládáme s kamarádkou. Ono je to pak i takové příjemnější, když u toho něco hraje a zatím si nikdo na to nestěžoval.

Uspokojení	Potěšení	Společník	Pro mě je to každodenní společník. Já na tu televizi moc nekoukám, takže to je takový můj společník. Tam slyším, dalo by se říct, všechno.
		Navození příjemných pocitů	Když tam hezky hraje, tak mě dostane do takového klidu. Takže pro mě je to taková klidová zóna, takové odreagování.
	Eliminace ticha v prostoru	Nežádoucí ticho	Pro mě je to takové, kdybych jenom četla a neměla nic, tak bych byla taková, jak odřízlá, v takovém moc velkém tichu, a to zas já zase nechci takové moc ticho. To ticho mi spíš vadí.
		Ticho vyvolává nepříjemné pocity	Protože úplné ticho, to je zas... mít celý den ticho, to je hrozné. Potom se vám honí v hlavě různé myšlenky, které nepotřebujete. Přemýšlíte nad tím, co se třeba nedá vyřešit.

Příloha č. 2: Analýza rozhovoru s panem Jarmilem

Kategorie	Subkategorie	Vlastnost	Citace
Domácnost	Doprovod k práci	Běžné manuální práce	<p>Rádio, to je pro mě takový doplněk. Já při práci používám rádio jak v zaměstnání, tak na zahradě. Mám to pořád zapnuté.</p> <p>Když na zahradě něco dělám většinou, tak si to pustím. V práci třeba spravuji teď trampolíny, tak si pustím rádio.</p>
	Doprovod k odpočinku	Kulisa k usínání	Poslouchám Dvojku, ale ještě taky Plus. To poslouchám v noci. Jak jdu spát kolem té desáté, tak si poslechnu.
Užití	Kulisový poslech	Přerušovaný poslech	U toho Plus teda spím, ne že bych to celou noc poslouchal, ale občas se proberu a někdy i něco zapamatuju.

	Částečná soustředěnost	Poslouchání do usnutí	Já to vnímám a třeba u toho usnu, ale to mi nevadí zas tak.
Výběr obsahu	Potřeba informovanosti	Pestrost nabízeného obsahu	Většinou to nepřeladuju, mám tam Dvojku, protože tam je takový pestrý program. Tak já to беру tu Dvojku, že ta skladba je tam taková poměrně pestrá.
		Poskytování zajímavých informací	No, je to takové komentované zpravodajství, jakože rozebírají určité věci, a tak dál. Mají tam dobré hosty, třeba ta Barbora Tachecí tam má pokaždé nějakého jiného hosta. Člověk se tam dozví plno zajímavých věcí.
		Dlouhodobá znalost programu	No a poněvadž poslouchám pořád stejné stanice, tak já zhruba asi vím, co tam je. Neberu žádný časopis.

			Už to tak vím, co tam asi bývá. Nemám žádný program, že bych si to vyhledával.
Technologie	Částečná vybavenost	On demand	No, protože třeba ten Meteor opakují v neděli odpoledne, on je v sobotu ráno. A když mi to nevyjde, když nejsem doma, nebo jsem na dovolené, tak to najdu na internetu.
	Preference analogového přijímače	Ponechávání jedné stanice	Tam je to dost nahuštěné, takže já mám radši, když to tam jede furt a nemusím s tím hýbat.
		Problém s naladěním požadované stanice	Je problém tu frekvenci naladit zpátky? No třeba ta Dvojka, ta je nějak mezi olomouckou Dvojkou a nějakým Radiožurnálem, že já mám problém to strefit.
		Jeden přístroj na jednu stanici	Já mám dvě rádia u postele. Jedno mám na Dvojku a jedno na Plusko,

			tam to mám naladěné.
	Nevybavenost	Negativní postoj k poslechu přes mobilní technologie	To jako ty sluchátka nemám rád. Já když vidím, jak mají ty děcka v tom mobilu tu hudbu, tak jsem proti tomu.
		Negativní zkušenost spojená s mobilní technologií	Tam u našeho šla nějaká dvanáctiletá, třináctiletá děvčica, měla taky ty sluchátka, houkal na ni autobus, jel vlak a ten ji srazil a byla mrtvá.
		Nebezpečnost	Já si myslím, že je to až nebezpečné. Když vidím, jak lidi jdou, hledí do toho mobilu a nehledí nalevo, napravo. To je jak to telefonování při jízdě v autě. Dokonce jsem viděl, že měla ten telefon, handsfree na řídicích a na kole tam něco ladila. Prostě na kole se musím dívat, v autě se musím taky dívat.

Sdílení	Solitér	Každý ve své místnosti	Já to poslouchám v jednom pokoji a manželka je zase v druhém pokoji, kde se kouká třeba televizi.
	Sdílení informací	Sdílení nabytých poznatků	Já jí povídám o tom, co jsem slyšel v rádiu a manželka mi zas říká, co sleduje v televizi, což já bych v životě nesledoval to, co ona. Na Musila a na Slovákách, co tam řeší. Jsou to nějaké problémy, ale to jde nějak tak mimo. Ona vždycky přijde a referuje, co se tam dělo.
		Doplňování získaných poznatků s ostatními	Bavím se tak, že třeba něco zaslechnu v rádiu, přijdu do práce a o čem moc nevím, tak o tom s kolegou něco hledáme na internetu tady v práci. Něco zaslechnu a abych si to osvěžil, tak ještě něco kolem toho najdem na internetu, nebo třeba dcera se zeťákem mi pomůžou.

Uspokojení	Informovanost	Sbírání a prohlubování vědomostí	<p>Mohl bych při té práci nic nemít, ale mám to rádio k tomu radši. Jsem rád, že se něco dozvím. Když něco slyším a nevím moc o tom, tak si to ještě dohledám na internetu. Dokonce někdy si to i zapíšu, mám notýsek, tam zapíšu něco, co mě zaujalo, abych to do rána nezapomněl.</p>
	Imaginace	Podpora představivosti	<p>Ten poslech je přizpůsobený tak, aby vám to dělalo fantazii, rádio musí říct všechno, o čem je řeč.</p> <p>To je svým způsobem tak postavené, že to rádio vnímáte, něco vám říkají a vy si to můžete dokreslit. To je výhoda toho rádia, že vás to nutí přemýšlet nad něčím, a tak dál. Myslím si, že to podporuje fantazii.</p>

		Představivost jako výhoda oproti televizi	U toho si něco představíte. Jenomže televizi máte doplněk k obrazu. Proto je to pro mě lepší takhle.
--	--	---	--

Příloha č. 3: Analýza rozhovoru s paní Doubravkou

Kategorie	Subkategorie	Vlastnost	Citace
Domácnost	Doprovod k práci	Součást každodenní rutiny	<p>Já poslouchám od rána. Když udělám hygienu, přijdu do kuchyně vařit snídani, tak si pustím rádio a jde to do toho poledne.</p> <p>Tak to mám skoro každý den. Když jdu k doktorovi, tak ne. Většinou prostě je to takový stereotyp, to už mám nalinkované, tak jsem na to zvyklá, tak to poslouchám.</p>
		Poslech u domácích prací	<p>Když jsem v kuchyni a vařím, tak abych tady nebyla úplně odříznutá od světa.</p>
Užití	Kulisový poslech	Poslech přizpůsobený práci	<p>Podle toho, co dělám. Vařím, žehlím. Takové práce, které neruší. Když pustíte vysavač... (smích) nebo peru, tak jsem zase v koupelně.</p> <p>Když hraje něco co se mi nelíbí, tak jdu třeba do</p>

			koupelny něco přeprat a pak pokračuju tady dál. Není problém. Teď to mám jenom takhle jako kulisu.
		Nemožnost mentální aktivity	Ne, to já když čtu, tak chci mít klid.
Výběr obsahu	Oblíbenost	Atraktivní obsah	Tam se taky pořád hraje, ale někdy si to dávám na tu Dvojku, protože je to takové zajímavé. Co mě tam zajímá? Většinou všechno, oni to mají dobré.
		Výběr mezi několika stanicemi	Je to taková kulisa, ale taky si někdy přeladím, já mám rádio Čas, to olomoucké, nebo mám další, ale to si teď nevzpomenu. Já ještě poslouchám ten Impuls, a to je jenom hudba, sem tam nějaké slovo.
		Vztah k současné hudbě	Akorát, co mi vadí, tak moc nesnáším tu hudbu, supr moderní, to bum bum bum bum bum. Tam máte pár tónů, které se pořád

			opakuji, a to me nebavi.
		Preference starších interpretů	Ty národní písničky, slovácké a takové... tak to člověk má úplně jiný poslech těch normálních písniček, třeba Gott, to je klasika, Schilinger, Korn, a ti. No ale ty supermoderní, to už mě někteří moc nebaví.
Sociální okolí	Sdílený poslech	Poslech s domácím mazlíčkem	A já když to ráno pustím, tak kocour je spokojený, protože si jde lehnout tady k topení. Mám tady židli, jak vidíte, u toho a hraje mu, on prostě v klidu leží, spí, takže kocour je na to zvyklý. Já to nechám puštěné a jdu třeba nakoupit. Já ho šidím, protože je pak v klidu, když hraje to rádio. Tak aby měl jistotu, že jsem doma.

		Samota	Já se o těch věcech z rádia s nikým nebavím, protože nemám s kým. Občas si popovídám se sousedkou na chodbě, ale ta hned spěchá domů k manželovi.
Organizace času	Zaneprázdněnost	Jiné denní rituály	Po obědě, jdu se podívat ve 12 hodin na zprávy na ČT24 a na počasí a pak jdu ven, protože chodit se musí. Jdu se projít po městě, a tak.
Technologie	Preference analogového přehrávače	Spolehlivá technika	Já s přeladováním nemám problém, už tak trochu vím, kde to najít. To rádio máme ještě z Tuzexu.
	Nevybavenost	Negativní postoj k jiným technologiím	Já internet nemám, manžel byl zásadně proti. Ten nechtěl ani mobil. Já už jsem si říkala, že už mám tolik let a pořizovat si počítač... jak někdo pořád u toho sedí.
Uspokojení	Eliminace ticha v prostoru	Eliminace pocitu osamělosti	Když je člověk sám, tak chce mít něco k sobě, aby se v tom bytě něco ozývalo.

			Člověk není sám. Když to posloucháte. Je to takové jinačí, než abyste byla pořád v tichu.
		Zvyk z dětství	Já už jsem na to rádio zvyklá hodně, už léta. Poslouchala jsem to od dětství. Dědeček s babičkou to poslouchali i za války kdovíco. Jiné pořady, tak to já už takové ne. Já už to mám ustálené.

Příloha č. 4: Analýza rozhovoru s paní Bělou			
Kategorie	Subkategorie	Vlastnost	Citace
Domácnost	Doprovod k práci	Vazba na konkrétní místo	Poslouchám rádio. Hodně poslouchám na chatě a spíš odpoledne a večer. Někdy to mívám jenom jako zvukovou kulisu.
		Kulisa při manuální práci	Tak na té chatě, musím si tam uvařit, uklidit. Já dělám hodně takové ruční práce, takže si tam něco stříhám, připravuju, nebo pletu hodně. Při takové práci to mám jako zvukovou kulisu, pak to poslouchám.
		Kulisa při mentální aktivitě	Ale přes ten den, nebo když by třeba přšelo, jsem měla rádio. Nebo když přší, sedím na lavičce, okno mám otevřené a zas něco dělám, třeba si luštím, když nemůžu být venku.
	Doprovod k odpočinku	Kulisa k usínání	Nechávám to i na to usnutí. Když se pak v noci proberu, tak to vypnu.

Užití	Kulisový poslech	Plynulý poslech	Zapnu to a nechám to běžet. Mám to spíš jako takovou zvukovou kulisu, když něco dělám, nebo si i jako čtu.
		Poslech doplňující činnost	Abych seděla jenom a poslouchala hudbu, to asi ne. Takový typ nejsem. Jsem tvor, který nedokáže sedět a jenom tak poslouchat.
		Celoživotní návyk	Já jsem tak zvyklá od mládí. Tu kulisu jsem při práci, při čtení, nebo i když jsem se učivala, tak jsem to vždycky poslouchala.
	Částečná soustředěnost	Pozornost při zaujetí obsahem	To už musí být něco, co mě doopravdy zaujme, nebo když to mám puštěné a oni uvádí, co ještě bude. Takže mám zájem pobýt v té místnosti, kde to rádio mám a poslouchat.
Výběr obsahu	Oblíbenost	Oblíbená stanice	Normální rádio. A většinou tam mívám Impuls, protože ten hraje hudbu a sem tam si přeladím nějakou tu

			stanici, ale to je výjimečné. Spíš mi tam nabíhá sám Impuls, takže ten tam nějak nabíhá automaticky a ty další stanice si musím přeladovat a ten Impuls, protože ten hraje hudbu.
	Nahodilý výběr	Výběr při přeladování	Ten Český rozhlas Olomouc, nebo Dvojka. Podle toho, co tam zaslechnu, když to přeladuju a zaujme mě to, tak to tam nechám. Když se mi nelíbí Impuls.
	Potřeba informovanosti	Oblíbené téma	A když tam mluvívá Kolbaba, tak to samozřejmě poslouchám, na jeho přednášky chodíme i tady ve městě, nebo když je tam nějaké to povídání, tak to si ráda poslechnu.
Organizace času	Zaneprázdněnost	Nedostatek času k pravidelnému poslechu	Poslouchám na chalupě, protože doma na to nemám čas. To jenom výjimečně, když mi někdo řekne, že tam něco bude, jinak

			nemám čas.
		Nedostatek času k výběru obsahu	Abych seděla jenom a poslouchala hudbu, to asi ne. Takový typ nejsem. Na to nemám moc času. To musí být výjimečně, abych věděla, že to něco bude, anebo že mě něco zaujme při té práci. Ale dopředu si nesleduji program, nějaké ty tištěné, to nemám a tam samozřejmě nemám, abych si našla na internetu, co tam bude. Takže to jsou spíš takové náhody.
Technologie	Nevybavenost	Technická závada na ostatních médiích	Televizi tam mám, mívala jsem ji puštěnou na nějaký ten film, ale při tom jsem taky vždycky pracovala, ale teď mi televize nejde, protože tam nemám anténu.
Sdílení	Solitér	Individuální užívání	Možná si s kamarády o tom něco řekneme, ale nemám moc lidí kolem sebe. Třeba s kamarádkou na té chatě, to občas něco probereme. Ale

			spíš to mám sama pro sebe, to rádio.
Uspokojení	Eliminace ticha v prostoru	Eliminace pocitu osamělosti	Pro mě to je, že to mluví, protože já za celý den vlastně nemám s kým. Mám tam teda pejska, na toho sem tam promluví, ale ta chata je tam sama, takže jsem tam taky hodně sama.
		Samota	Je to prostředí docela v přírodě, měla jsem tam sice sousedku, ta zemřela, má to její syn, ale ten je někde na práci, takže tam celý týden není. Mám kamarádku, ta taky pracuje, takže jsem tam hodně sama.
			Určitě bych zvládla tu práci dělat bez rádia, ale je mi tam smutno, protože jsem sama. Jsem sama, takže je mi tam smutno. A mám to jako takovou zvukovou kulisu. I třeba za celý den nemám čas s kým promluvit.

		Eliminace ticha	<p>To rádio tím, že mluví, hraje, tak je to pro mě ten společník.</p> <p>Někdo mi tam mluví. Nebo něco tam je, něco se tam děje, není tam takové to ticho. To rádio mluví, nebo hraje, prostě je to nějaký jiný zvuk.</p>
		Nabídka odpovídá potřebám	<p>Já to zas tolik neposlouchám, takže neumím říct, co by mi vadilo. Na to, co já potřebuji, to tam asi najdu.</p>

Příloha č. 5: Analýza rozhovoru s paní Vladislavou

Kategorie	Subkategorie	Vlastnost	Citace
Domácnost	Doprovod k práci	Uvedení konkrétního pořadu	Poslouchám občas, hlavně písničky na přání na ČRo Olomouc od 12:00 do 13:00.
		Kulisa při rutinních činnostech	Když vařím, pak jdu do obchodu, tak rádio vypnu, pak přijdu, zase si zapnu rádio. Na večer, nebo dopoledne, když snídám, tak si pustím rádio, nebo když žehlím.
Užití	Kulisový poslech	Nesoustředěný poslech	Ne že bych to nevnímala, ale třeba nějaké ty pořady, co tam jsou.. jakože bych si sedla a poslouchala, tak to ne. Já to mám spíš jako takhle v pozadí.
Obsah	Oblíbenost	Participace na obsahu	Poslouchám ty písničky na přání. Já chodím do klubu seniorů do Senice a ta jedna naše kamarádka, jak kdo má narozeniny, svátek, tak

			<p>volá nebo píše SMS do toho Českého rozhlasu. My jí říkáme mluvčí. Vždycky ve středu, když máme ten klub, tak řekne: „Dneska se sejdem a všem přeji dobrou zábavu.“</p>
		Věrnost jedné stanici	<p>Mám naladěný Olomouc a u toho zůstávám.</p> <p>Protože se mi líbí. Třeba je fakt, že oni tam mají kdovíjaké setkání, ale to já už neposlouchám, bohužel. To je škoda</p>
Organizace času	Zaneprázdněnost	Jiný program	<p>Jenomže, já když jedu tam do Senice, tak toho moc neposlouchám, protože musím na vlak, takže v tu středu, když jedu do klubu, většinu toho nestihnu.</p>
		Časové omezení	<p>Třeba je fakt, že oni tam mají kdovíjaké setkání, ale to já už neposlouchám, bohužel. To je škoda. Já už na to</p>

			nemám čas.
Technologie	Nevybavenost	Technická negramotnost	To já neumím. Já mám sice tablet, takový normálně na to obyčejné, co tam je. Já mám Facebook, mail, to si posíláme kdovíjaké maily, i nějaké poučné, nebo něco pěkného o zvířátkách, jak se mají kdovíkde.
			Ne, to já bych nedokázala, pustit si to ve sluchátkách, já nejsem, jak ta omladina.
	Preference analogového přehrávače	Problémy se zachycením frekvence	Ano, ano. Náhodou se stane, třeba nějak zavádím o něco, tak já mám co dělat, abych ten olomoucký rozhlas našla. Ono to musí být skoro na milimetr.
Soc. okolí	Sdílený poslech	Sdílení obsahu s přáteli	Poslouchám ty písničky na přání. Já chodím do klubu seniorů do Senice a ta jedna naše kamarádka, jak kdo má

			narozeniny, svátek, tak volá nebo píše SMS do toho Českého rozhlasu. My jí říkáme mluvčí.
	Solitér	Méně přátel v místě bydliště	No, víte co, já jako bavím. V té Senici, tam poslouchají ten rozhlas, a tady moje sousedka, ta poslouchá rádio Čas. Tady už s nikým. Když už náhodou, tak v klubu v té Senici.
		Nezájem o sdílení	Já s nikým nemluví. Já té sousedce řeknu, že poslouchám rozhlas, ale přesvědčovat ji nebudu. Já ten Český rozhlas poslouchám, ale nedoporučuju.
Uspokojení	Informovanost	Přehled regionálních událostí	...abych prostě věděla, co se děje. Zvláště, když tady je ten olomoucký rozhlas. Takže tady něco kolem toho okolí, nebo jaké bude počasí, jestli jsou někde nehody, a tak.

	Eliminace ticha v prostoru	Ticho vyvolává nepříjemné pocity	Já vždycky potřebuju mít nějakou kulisu. Já nedokážu být nějak v klidu. Mně vadí ticho. Ano, že u toho můžete něco dělat a já teda ještě tu kulisu, já nesnáším klid. Když už mám klid, tak si musím číst nebo jít spát, ale hledět a teď klid, tak to je hrozné. Já to nemůžu, já potřebuju mít kolem sebe nějaký hluk.
		Překonání pocitu osamělosti	Protože jsem byla zvyklá celý život mezi lidmi. Já si to jinak nedovedu vysvětlit.

Příloha č. 6: Analýza rozhovoru s paní Bohdanou

Kategorie	Subkategorie	Vlastnosti	Citace
Domácnost	Kulisa k odpočinku	Přechod od jiného média	Když nehrají nic v televizi, tak jdu do ložnice, lehnu si a pustím si dechovku na rádiu. Rádio Dechovka, tam je samá dechovka.
		Kulisa k rozhovoru	U mojí dcery to taky posloucháme. Oni mají taky rádio a vždycky když přijdu, tak mi pustí dechovku a bavíme se.
Užití	Úplná soustředěnost	Soustředěný poslech	Nic u toho nedělám, ležím a poslouchám. Ale neusnu u toho.
	Kulisový poslech	Nesoustředěný poslech	Dcera mi to pustí a vykládáme u toho, ale potichu to hraje, to nemůže zas nahlas.
Obsah	Oblíbenost	Oblíbená stanice	To je na zprávy, na všechno, ale mám tam stanici, která hraje jenom dechovku.
		Oblíbený hudební žánr	Na tom rádiu se nemluví. Tam hrají polku za polkou, tam zpívá Zíma někdy ty staré písničky. Já jsem na dechovku.

		Negativní postoj k rozhlasovému zpravodajství	Tam je samá práce, samá politika, a to já nemám ráda. Stejně nám tam lžou všude. To mě nezajímá politika nebo práce.
Technologie	Preference jiných médií	Preference televize	Já mám tady v kuchyni televizi, a to mi stačí. To mám zapnuté pořád.
	Preference analogového přijímače	Omezení na jednu místnost	Mám rádio v ložnici a tam mám tu dechovku, to jsem si pustila a už s tím nehýbu, protože tady v kuchyni mi to šumí. Tam je to takové klidnější. Tam je lepší zvuk.
		Problémy se zachycením frekvence	S tím nesmím rádiem už nesmím hýbat, protože já bych to už nenašla.
		Nepřístupnost jiných technologií	Já tady v kuchyni nemám internet. Dědek v obýváku to má, myslím, ale já to nemám.
Organizace času	Zaneprázdněnost	Nedostatek času	Já málo se na zprávy dívám a málo jsem taky

			<p>doma, víte? Já jsem pořád pryč.</p> <p>Tu hodinku si to poslechnu, ale déle ne. Já nemám čas. Důchodci nemají čas.</p>
			<p>Já to rádio poslouchám málo. Já už to nemám moc čas.</p>
Sociální okolí	Sdílený poslech	Sdílený poslech	<p>Moje dcera mi pouští dechovku, protože ví, že to mám ráda. Oni mají taky rádio a vždycky když přijdu, tak mi pustí Dechovku a bavíme se.</p>
	Solitér	Omezení poslechu kvůli partnerovi	<p>V noci, když jdu spát, tak už tam spí manžel a nemůžu si tu Dechovku pouštět.</p>
		Omezení poslechu kvůli sousedům	<p>A musím to mít potichu, abych nerušila sousedy. Ti dole mají malé dítě.</p>
Uspokojení	Pomocí jiného média	Nedůvěra ke zpravodajství	<p>To, víte no, práce. Člověk už má roky a já jsem ráda, že už jsem doma.</p> <p>Stejně tam lžou, slibují hory doly. To mám lepší tady tu televizi.</p>

		Konzumace oblíbeného obsahu	Ta Lucie Bílá se mi taky nelíbí. Ty písničky se mi vůbec nelíbí, ani od Gotta. Mně se líbí dechovka. Já za to nemůžu.
		Oblíbený televizní žánr	Tož, mně televize nic nedává, ale já mám ráda hodně vraždy. Tam, kde se vraždí. Já nevím, já jim pomáhám utíkat. Říkám jim: „utíkej, utíkej, nebo tě zabijou.“

Příloha č. 7 Analýza rozhovoru s paní Pavlínou

Kategorie	Subkategorie	Vlastnosti	Citace
Domácnost	Každodenní doprovod	Součástí konkrétních míst	Rádio poslouchám doma nebo na zahradě. Doma většinou jenom dopoledne, třeba odpoledne si hodně čtu a taky věčně nejsem doma, ale když jsem doma, tak si pustím rádio.
		Součást rutiny	Takže si to pustím, jak ráno vstanu a dělám u toho všechny ty věci. ty si to pustíš, jak ráno vstaneš a děláš u toho všechny ty věci. Když třeba tady čistím okna, tak si pustím rádio z televize
Užití	Kulisový poslech	Dominance jiné aktivity	Ne, samozřejmě, když pracuji, tak to

			všechno neslyším, nějaký pořad, ale hraje tam hudba, a tak. To mám ráda.
		Hudba jako nerušivý prvek	Třeba tam i luštím křížovku u toho, protože to rádio Orion je jenom o písničkách.
Obsah	Hudba	Líbivá hudební dramaturgie	Většinou poslouchám Český rozhlas Dvojku, protože se mi tam líbí ty písničky, třeba Radiožurnál má takové skladby, které jsou modernější, hlučnější. Na Dvojce mají takové líbivé. Pak ještě si ráno většinou v 7:40 pustím Ostravu. To kvůli počasí tady.
		Moderní skladby jsou rušivé	Jo, málokdy ty moderní. Třeba na zahradě, tam mám

			naladěný Orion, ale tam jsou většinou moderní písničky a hodně reklam.
		Reklama jako zdroj nedůvěry	Mně to vadí celkem. Protože tam jsou takové reklamy, kterým nevěřím, že jako oblbují lidi
Technologie	Anténa	Problém s přenosem určitých stanic	Máte třeba někdy problém s přeladováním nějaké stanice, že byste to nemohla chytit? Ne, to já to tam mám naprogramované, ale to rádio Ostrava mi škvrcí. Mám blbý ten přenos, ale nedělá mi to pokaždé a jak se pohybuju v té kuchyni, tak nemám dobrý ten

			<p>přenos. Tak tu Ostravu poslouchám míň. Jenom kvůli té předpovědi počasí.</p>
	Počítač	Zpětné vyhledání obsahu	<p>Někdy jsem si chtěla, protože já hodně poslouchám ty Blízká setkání a někdy mi to ujde, jak nejsem doma, jsem někde mimo. Tak si to třeba pustím na tom počítači, co mě zajímají, která témata mě zajímají.</p>
		Kontrola nad cíleně hledaným obsahem	<p>S notebookem problém nemám, protože jdu za svým cílem, že si chci pustit to, co jsem si nestačila v rádiu poslechnout a něco mě zaujalo, tak si to pustím, ale jinak...</p>

	Mobilní telefon	Omezené funkce přístroje	Napadlo vás, že byste si to někdy pustila z mobilu? Ne, to ani neumím. Já nemám ani sluchátka, a to by rušilo druhé, když bych... a já mobil mám na telefonování, občas se tam podívám na internet, fotografování, a tak.
		Obava ze závislosti	Jenže já nejsem zas příznivec těch mobilů. Já jsem ráda, když je vypnutý, protože si říkám, že nebudu tak závislá. To strašně svádí potom.
		Negativní účinky mobilních telefonů	Dneska jak jsem seděla v čekárně u zubaře a byla tam slečna a ona pořád se dívala do

			mobilu, tak to se mi moc nelíbí.
		Izolace	Že vážne ta komunikace, protože ona tam seděla s nějakou kamarádkou a ony se nebavily a každá měla svůj mobil a hledala si tam svoje věci.
Organizace času		Vazba na čas strávený v domácnosti	Doma většinou jenom dopoledne, třeba odpoledne si hodně čtu a taky věčně nejsem doma, ale když jsem doma, tak si pustím rádio. To mám jako kulisu, anebo to poslouchám u vaření a tak.
			Poslouchám to dopoledne, a pak jdu někam ven odpoledne. Třeba v zimě, nebo když je

			škaredě, tak si i odpoledne pustím rádio, ale nemám ho puštěné odpoledne tak intenzivně.
		Nahrazení jinou činností	Nebo dělám jiné věci. Když si jdu číst, tak to nemůžu mít puštěné, protože by mě to rušilo. Nemám to ráda, já se pak nesoustředím ani na rádio, ani na knihu.
			Pak teda na té zahradě to poslouchám jenom, když mám čas. Když nic nedělám a sednu si k tomu.
Sdílení	Vyjednávání obsahu	Přizpůsobení	Na té zahradě máte stanici Orion, proč

			<p>tam neposloucháte tu svoji oblíbenou Dvojku?</p> <p>Protože to tam naladil zeť a když tam přijde Natálka a děcka, tak oni mají radši takové ty moderní stanice. Tak já tam to rádio moc neposlouchám, protože většinou pracuju, ale když si uvařím kávičku, tak si pustím rádio a je tam Orion.</p>
	Komunita	Sdílení informací	<p>Bavím se třeba s jednou mojí kamarádkou...často poslouchám takový rozhovor s nějakým chytrým člověkem, který má názor na politické události. Uvádí to Zita Synková a zve si</p>

			<p>tam zajímavé hosty. O tom se pak bavím s holkama a jak to ve světě vypadá, že to není ideální nikde (smích).</p>
		<p>Komunitně preferované médium</p>	<p>No tak, já si myslím, že my senioři většinou posloucháme tu Dvojku, víš. Někteří poslouchají televizi jenom. Třeba i dopoledne, že oni to mají jako v kuchyni, a i při vaření, úklidu i to, oni si pustí televizi a poslouchají televizi. A my máme takový okruh, že posloucháme to rádio.</p>
Uspokojení	Ticho	Eliminace pocitu osamělosti	Protože nemám ráda ticho úplně.

			<p>Když tady jsou třeba děti, tak to rádio nemám puštěné, protože se to se bavíme jinak, že.</p>
		<p>Humanizace rádia</p>	<p>Ale když jsem tady sama, tak to mám ráda, když to trošku...jako kdyby tu někdo byl, protože se mi zdá, že je tu hodně ticho v tom domě.</p> <p>Je tady taková anonymita, jak nám tady udělali výtahy na poschodí, tak my se moc se sousedy nepotkáváme.</p> <p>Každý hned ke dveřím.</p>
	<p>Informovanost</p>		<p>Informace, co se děje. Takové krátké zprávy, které třeba potom večer si pustím, že, televizi</p>

			a poslechnu si, co se děje ve světě, ale ty krátké zprávy jsou takové výhodnější.
	Radost	Zdroj radosti	Co to znamená pro vás, když se řekne rádio nebo rozhlas? No tak, prostředek, který je pro radost.

Příloha č. 8 Údaje o jednotlivých participantech

Označení	Věk	Starobní důchod	Stav	Domácnost obývá
Sáva	69	ano	vdaná	s manželem
Jarmil	73	ano + brigáda jako technický pracovník	ženatý	s manželkou
Doubravka	91	ano	vdova	sama s domácím mazlíčkem
Běla	71	ano	vdova	sama s domácím mazlíčkem
Vladislava	75	ano	vdova	sama
Bohdana	86	ano	vdaná	s manželem
Pavčina	69	ano	vdova	sama